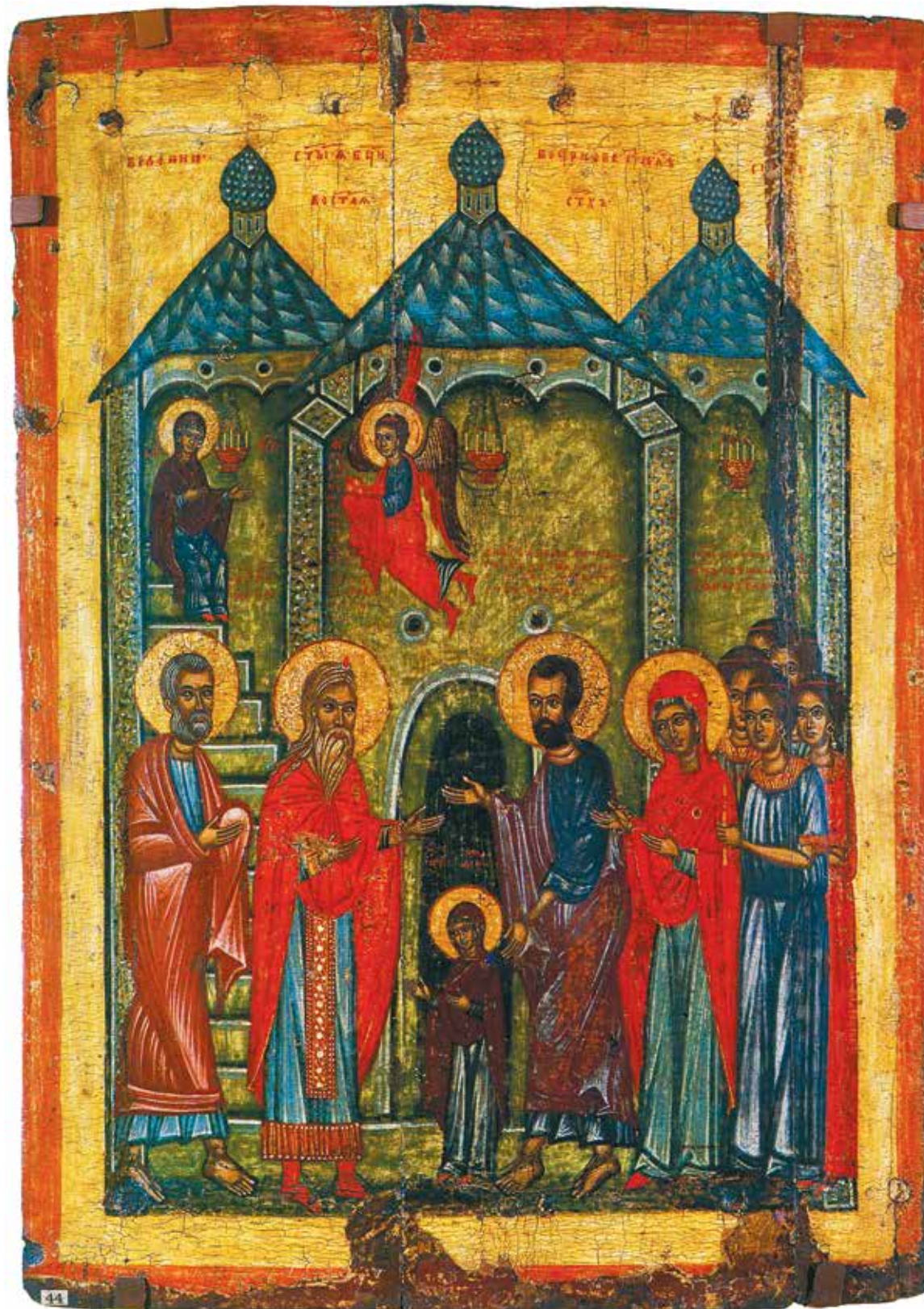

Metropoolia

Sest sina saad Kristuse
tunnistajaks kõigile inimestele
selles, mida sa oled näinud
ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu,
kuulutame halastust,
ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

Jumalaema templisseviimine. Novgorod, 14. sajand. Riiklik Vene Muuseum, Peterburi.

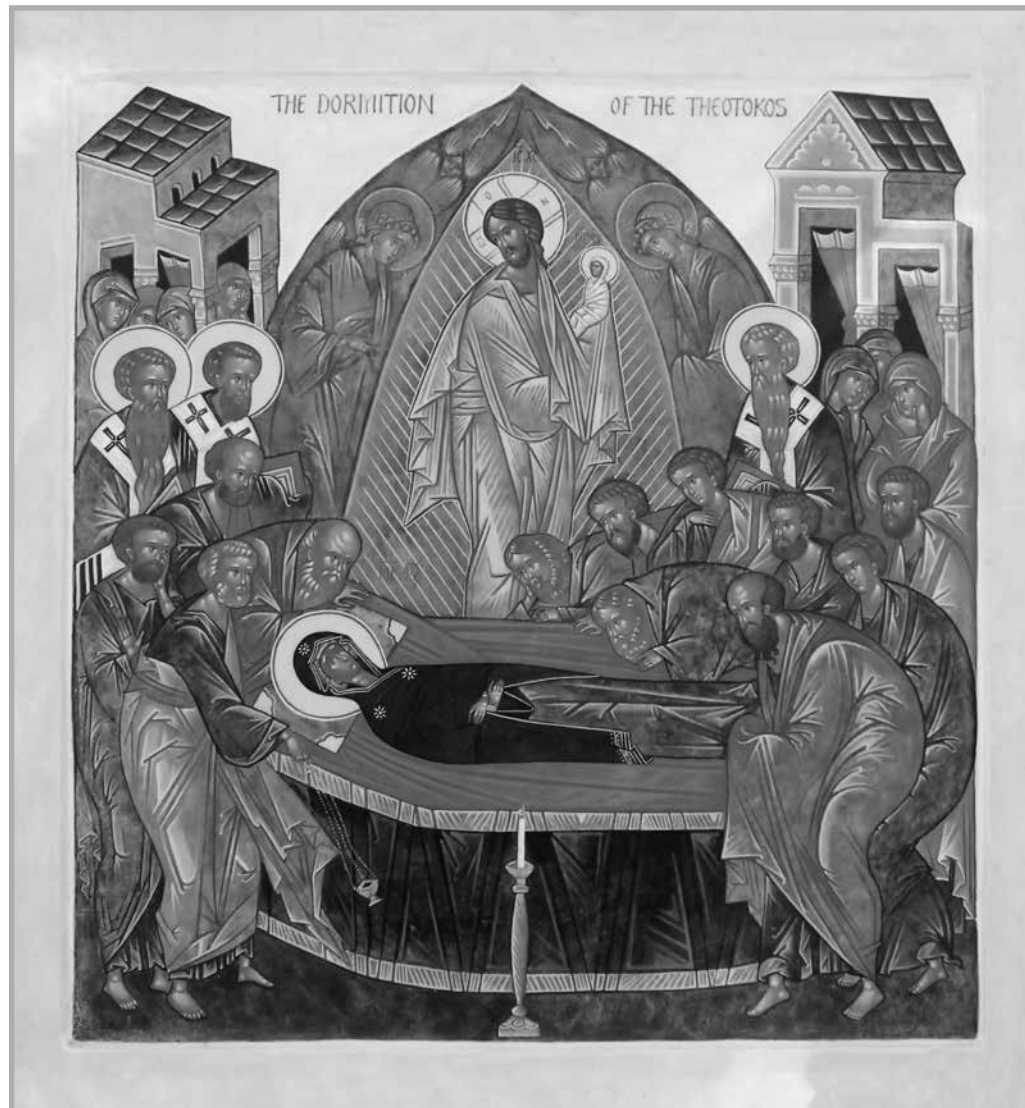
Täna viiakse Issanda kotta Neitsi, Päästja kõige püham temple, kallis koda ja Jumala au püha laegas
ja ühes temaga viiakse sinna ka jumaliku Vaimu armuand. Seda Neitsit laulavad kiites Jumala inglid; tema on taevalik telk.
(Jumalaema templisseminemise püha kondak)

Jumalaema uinumise püha. Metropoliit Stefanus. [Lk 2](#) / Sada aastat EAÕK teisest kirikukongressist. [Lk 3-4](#) / Õigeusu kristlik ökoloogia. Tauri Tölpt. [Lk 4-5](#) / Feofan Erak, mees, kes luges vaikust. Piret Riim. [Lk 5-6](#) / Jumalaema templisseminemisest. Püha Konstantinoopoli Herman. [Lk 6](#) / Roman Kauniltlauljast, huumorist ja hingevaenlasest. Preester Roland Tõnisson. [Lk 7](#) / Mõtisklus paradiisi ja põrgu üle. [Lk 7](#) / Kaks nädalat Püha Johannes Eelkäija kloostis. Nargiz Kuut. [Lk 8, 12-13](#) / Üks isemoodi tsässon. Tiina Niitvägi-Hellamaa. [19-20](#) / [LASTELEHT: Noa laev](#). [Lk 10-11](#).

Foto: Gemadi Baranov 2019

Jumalaema uinumise püha

Armsad vennad ja õed Kristuses!

Püha, mida me täna tähistame, näitab meile omal moel, mida Jumala arm võib teha. Ta näitab püha Neitsi Maarja, eluandja Jeesuse Kristuse, meie Jumala ja Päästja Ema üleminekut surmast ellu.

Just õhtu- ja hommikuteenistuse lauludest tasub otsida tähendust, mille kirik omistab viieteistkümnenda augusti pühale. Selle püha sisu ei määra ükski õpetuslause ning see päev ei põhine ühelgi piiblikohal ega teadusele vastuvõetavatel ajaloolistel tunnistustel.

Mis puutub Maarja uinumisse, siis õigeusu teadvusele, mida on valgustanud Püha Vaim, on tasapisi saanud veendumuseks püha Pauluse öeldu: „Patu palk on surm, aga Jumala armuand on igavene elu Kristuses Jeesuses, meie Issandas” (Rm 6,23). Maarja puhul oli tegemist erakordse juhtumiga. Maarja oli ainulaadne ning nii lähedane Jumalale, kui see on ühele loodud olendile võimalik. Jeesuse ihu oli täielikult ja ainult Maarja ihu ja just seepärast on Maarja teispool nii surma kui ka ajalugu.

Samuti mälestame rukkimaarjapäeval midagi palju enam kui Maarja surma. Kirikulaulud kuulutavad teisiti. Me laulame: „Tehke väravad lahti... võtke vastu igavese valguse Ema. Sest täna võtab taevast oma sülle... Inglise laulavad sinu püha uinumise auks... mida me tähistame koos sinuga... Hüpaku rõõmu pärast iga maa peal sündinu, kes on Vaimust valgustatud püha Jumalaema surma mälestust austades”.

Me näeme, et tegemist ei ole üksnes Maarja hinge vastuvõtmisega taevasse. Meie tekstid jutustavad muust. Nad väljendavad uskumust, et Maarja ihu ei saanud tundma surmale järgnevat: tema ihu ei lagunenu ega muutunud põrmuks, nii nagu toimub meie nõdra loomuse seaduste järgi, meie praeguses tegelikkuses. Inglise viisid surnust üles äratatud Maarja taevasse. Ta tõsteti ihulikult au sisse. Täna püha olemus on eelkõige puhtaima

ja pühima Jumalaema ihu ja hinge ülendamine; tema on „ülem kui keerubid ja palju aulisem kui seeravid”.

Kindlasti sai Maarja ihu tunda maisest elust tingitud lööke, nii nagu see juhtub kõigiga, kuid tema ihu ei hakanud lagunema. Tema hing ning keha eraldusid üksteisest surma hetkel, kuid keha ei moondunud. Nende kolme päeva jooksul, mil ta oli hauakambris, ei muutunud see kuidagi viisi.

Püha Johannes Damaskusest kirjutab, et Maarja hoidis sünnitamises oma neitsipõlve alles. Samuti säilis tema ihu kõdunematuna pärast uinumist (Jumalaema uinumise püha 2. jutlus). Just nii mõistame meie seda, et Maarja, Joakimi ja Anna surelik tütar, lõhub surma nõia ringi, mis saab meile omaks meie esivanemate kaotatud rikkumatus tõttu. Ja just sel põhjusel räägime me Maarjast kui „kõige puhtamast”.

Veelgi enam, Maarja oli nii puhas, et surm ei saanud tema ihu puudutada hetkel, mil ta tõi Jeesuse siia ilma. Tema ihu säilitas neitsilikkuse, nii nagu see oli enne ja pärast Jeesuse sünnitamist, vastupidiselt tavapärasele sünnitamisele, mil naine annab elu sünni hetkel edasi ka surma alge. Et neitsilikkus, puhtuse märk, on omane täiuslikule inimloomu-

sele, siis üksnes neitsi, kes oli nii puhas kui Maarja, sai ilmale tuua elu, mis oli samuti nõnda puhas, Jeesus Kristuse, Jumala Poja.

Just seetõttu me omistame nii suurt tähtsust Maarja puutumatusse ja puhtusele, tänu millele saavutas elu võidu surma üle. Sest puhtus kätkeb endas Jumala armus elava inimese esimest võitu kurja üle, vaatamata inimkonna kaotatud süütusele, millest viimane jäi ilma kohe oma teekonna alguses. Kõikidest siitilma loodud olenditest, nähtavatest ja nähtamatutest, oli üksnes püha Neitsi nii puhas ja puutumata, et tuues ilmale Kristuse, säilitas ta vaatamata pärispatule selle puhtuse ning on Emaks Kristusele, kes on ilma patuta ning kes võitis surma.

Armsad vennad ja õed Kristuses!

Täna püha pole üksnes Maarja püha, vaid kogu inimkonna püha. Maarja elu, olles seotud ja ühendatud Jeesuse eluringiga, näitab iga Jumalale täielikult ustava inimese saatust ja arengut. Koos Maarjaga ülendatakse ja võetakse taevasse kogu inimkond, sest Jumalaema uinumist ei saa eraldada Jumala armumajapidamisest. Maarja on ühendatud oma Pojaga, „saab üheks Kristusega” ning saab osa oma Poja elust ning naudib eesõigusi, mis ei saa olla meie kõigi omad.

Täna püha litaaniastihhiirades laulame: „Kummardagem kõik tema ette, paludes: Ära unusta, valitseja, meid, kes oleme sinuga ühest soost ja pühitseme usuga su kõige pühamat uinumist!”

Eks meie kõik ole temaga „ühest soost”? Püha Grigoori Palamas ütleb, et Kristuse lunastus antakse meile läbi püha Neitsi eestpalvete (Jumalaema templisseviimise jutlus) ja ta lisab: „Päsetatakse üksnes need, kes teda mees peavad” (Jumalaema uinumise püha jutlus).

Lubage mul lõpetada see jutlus looga, mille jutustas üks kloostrivanake: Viimse kohtupäeva saabudes seisis püha Peetrus paradiisi uste eest ning luges kokku neid, kellel oli õigus sinna pääseda ning nägi, et neid on tunduvalt vähem, kui ta lootis olevat.

Äkki kuulis ta paradiisist rõõmuhõiskeid. Üllatunult asus ta olukorda uurima: Neitsi Maarja oli tõmmanud oma õlarüü üle paradiisi uste, mis moodustas otsekui redeli, mis ühendas taeva ja maa, pakkudes lugematule hulgale inimestele võimaluse maalt otse Isa kotta minna. See oli halastuse ja kaastunde sild neile, kes oma maise elu jooksul tehtu pärast ei oleks tohtinud taevasse pääseda.

Teoloogilisest ning vaimulikust seisukohast lähtudes võib see lugu tunduda ehmatav, sest tundub, nagu ta pakuks lihtsustatud arusaama viimsest kohtust, mis on kõike muud kui lihtne.

Kaugel sellest, keegi ei soovi alavääristada Jumala õigluse tähtsust. Igaüks peab oma tegudest aru andma, igaüks on Jumala ees vastutav oma tegude ja käitumise eest. Ja mitte kellelegi ei tehta erandit.

Kuid täna me ülistame Jumalaema uinumist. Tema, keda tänu tema olemusele ja pühendumisele kutsutakse ka kogu inimsoo Emaks. Lisaks oma arusaamadele ja nägemusele õigusest ärgem kunagi unustagem, et Maarjas on kogu arm, mis on tasuta antud. Tema eestpalvete armus on meie pääste, tingimusel, et me muutuksime, nagu tegi seda tema, üleni läbipaistvaks „jah”-sõnaks, mis on andumine Jumala kutsele. Andumine on see, mida Püha Vaim lakkamatult püüab meile õpetada meie jumalateenistustes.

Täna läks Jumalaema elusse. Oh et pääseksime sinna ka meie, kes me oleme Isa lapsed ja tuleme tõelisse ellu Maarja kaudu ning aitaksime sinna teisi, kes elavad meie kõrval! Aamen.

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit,

15. augustil 2020

SADA AASTAT TEISEST KIRIKUKONGRESSIST

Suured sündmused meie kirikuloos ei piirunud ainult püha piiskop Platoni ja teiste tollaste usukannatajate martüüriumiga, mille sajandat aastapäeva oleme hiljuti tähistanud. Kogu see aeg, vähemalt 1923. aastani, mil Konstantinoopoli püha Emakirik meid oma tiiva alla võttis, oli täis rindapismist kõiksugu raskuste ja uuelaadsete olukordadega, ot-singuid ja pingsat tööd. Sügisel ja talvel 1920 oli nendest kõige olulisemaks kirikukongress ja meie teise ülemkarjase, peapiiskop Aleksandri asumine kirikupea ametisse.

1.–4. septembrini 1920 toimus teine eesti apostlik-õigeusuliste kirikukongress. Selle peamiseks teemaks oli piiskopikandidaadi leidmine eelmisel aastal mõrvatud püha Platoni asemele.

Kongressil esines kõnega siseministri abi Eduard Kübarsepp, kes soovis vabariigi valit-suse nimel kongressile edu ja üksmeelt ning rõhutas, et kuigi kirik on riigist lahutatud, on riik siiski huvitatud kirikute olukorrast. Riik nõuab kõigi koguduste allumist piiskopkon-na nõukogule, sh tol ajal pinevas kalendrikü-simuses.

Piiskopkonna nõukogu nimel esitas aruande preester Nikolai Päts, kes rääkis uue piiskopi leidmise teemal, kirikuhoonete riigistamise ohust – mis selleks ajaks oli küll möödas –, vastutöötamisest kiriku uuele staatusele, ka-lendriküsimusest ja muust.

Piiskopkonna nõukogu nimetati ümber Eesti apostlik-õigeusu sinodiks ja võeti vastu selle uus kodukord. Vene kogudustest moodusta-ti eraldi üksus, mille juhiks abipiiskopi kan-didaadina valiti munkpreester Joann Bulin, keda küll patriarh Tiihon tema nooruse tõttu veel pühitsema keeldus.

Peapiiskopi kandidaadiks valiti ühel häälel preester Aleksander Paulus.

Otsustati hakata uues olukorras välja tööta-ma uusi kirikuseadusi, sest Vene 1917–1918 kirikuseadused uutes oludes praktiliselt ei toiminud. Pakuti püsiva kirikukogu loomist, mis koosneks praostkondade esindajatest ja hakkaks kirikuseadusi välja töötama ning muid olulisemaid otsuseid tegema. Ülem-piiskopile jäänuks otsuste kinnitamise või tagasilükkamise õigus.

EAÕK teine kongress oli oluline verstapost meie kiriku varases ajaloos. Ehkki paljud sel-le otsused algsel kujul ei teostunud, sest olud, sh riigi seadused, nõudsid muud, oli see siiski esimene taoline kokkusaamine aasta alguses Vene kirikult saadud piiratud omavalitsuse tingimustes.

Järgnevalt toome ka kirjelduse Eesti uue ülemkarjase ametiseseadmisest ja pühitse-misest ühe pealtnägija silmade läbi.

PREESTER ALEKSANDER PAULUSE PIISKOPIKS-PÜHITSEMINE

Uus Elu nr 4, 1920

Isa Aleksandri Pauluse pühitsemine esime-seks Eesti iseseisva kiriku peapiiskopiks sün-dis 5. detsembril s.a. Tallinnas suure pidu-likkusega. Tahaksime selle meie kirikule nii ülitähtsa sündmuse kohta „Uus Elu” lugejate-le üksikasjalisema kirjelduse tuua.

Kõigepealt muidugi, paistab silma meie kiri-ku pikk ja raske Lesepõlv, mis esimese Eesti piiskopi Platoni surmaga 14. jaan. 1919 a. algas ja nüüd, 5. detsembril alles lõppes, see-ga 1 a. 10 k. ja 21 päeva kestis. See kurb aeg venis nii pikale mitmel ja mitmel põhjusel. Küll tuli varsti peale isa Platoni surma Eesti kiriku täiskogu kokku ja valis kaks piiskoppi: prof. Aleksander Kaelase ja isa Aleksander Pauluse. Kuid pühitsemist neile ei saadud: esimene kandidaat viibis alles Siberis, piirid olid sõjaludel kinni, läbikäimiseks võimalu-si polnud. Nii kestis mõni aeg. Vahepeal tuli kurb sõnum, et prof. Kaelas Irkutskis on ära surnud. Selle järel sai teatavaks, et ka isa A. Paulus nii vormilistel kui ka tervislistel põh-justel tagasi astub. Nii olime aasta pärast siis vanal paigal tagasi. Ka sünnitasid läbirääki-mised Moskva raskusi: Eesti kiriku iseseis-vuse mõte tundus seal võõrana, räägiti ainult Vene kiriku Eesti piiskopkonnast. Siiski Ees-ti kirikuvalitsuse liikme hra P. Sepp’ a isikli-sel reisil Moskva olid nii suured tagajärjed, et Eesti kiriku iseseisvus, nii ütelda, üle öö jaa-tavalt otsustati. Oli aga veel raskusi: polnud piiskopi kandidaati. Isa Pauluse eitav seisu-koht oli teada; muid väljavaateid polnud. Nii astuski 1. septembril Eesti iseseisva kiriku kogu kokku, et omale piiskoppi valida, ilma et teada oleks olnud, keda. Kui siis kõik ko-gudus ühisel armastusel jällegi isa Aleksandri poole pöördus, ei suutnud ta ühemeelisele ja tungivale palvele vastu panna ja andis oma nõusolemise. Ka valiti tol korral abipiiskop ära, kuid patriarh jättis kandidaadi isa Johan-nes Bulini ta nooruse pärast kinnitamata.

2. Ettevalmistused.

Nüüd algas kirikuvalitsuses kibe töö, kuidas pühitsemist toime panna, mida kõigevähem 2 piiskoppi peavad toimetama. Õnneks oli Eestimaal sõjapõgenejana end. Pihkva piis-kop Evseevi. Teiseks oli kavatsatud Soome piiskop kutsuda. Nii see ka sündis. 5. det-sembriks sai pühitsuse päev kindlaks mää-ratud. Oli palutud ka Peterburi metropoliit Benjamin, kes aga tulla ei saanud. Kuid siis sündis veel midagi, millest ettevalmistuste juures mitte vaikides mööda minna ei või. Sooviti tähtsat sündmust ka perekondlikul viisil pühitseda. Et võõras kohas lõuna tel-limisel asi oleks kaunis kalliks läinud, kogu-nesid nobedad Tallinna perenaised kokku ja viisid asja omal jõul läbi. Seda jalavaeva ja sekeldamist, kuid valmis saadi ja, peab ütle-ma, auga. Kõige paremini iseloomustab selle pidu üleüldist kordaminekut kellegi kõrge-ma võõra ütelus: „Mulle räägiti, et eestlased olla usuaşjus külmad ja ükskõiksed, kuid teie koosolemisel nägin ma niipalju südam-likkust ja ühtmeelt, et üsna imestama peab.

Lõuna järele võiks arvata, et teil raha hunni-kute kaupa olemas”. Tööpoolest tuli aga igal osavõtjal, auvõõrad veel välja arvatud, kõigest 250 m[arka] maksta. Südamlik aitäh vaeva-nägijatele. Kui nüüd ettevalmistused enam-vähem joones, jõudsid kätte tähtsad pidu-päevad. Pühitsemise kord algas reede, 3-dal detsembril, õhtu kell 6, Simeoni kirikus.

3. Piiskopiameti eelpühitsusega, millal isa Aleksander täielise Kristuse järel-käimise märgiks piiskopi kuue ja peakatte sai, sellega senise eluga, nagu jumalaga jättes. Mungaseisust, mis viimase ajani Venemaal piiskopile sunduslik (ka isa Platon pidi mun-gaks astuma) ja sellega kaasasolevat nime-muutust isa Aleksander endale ei soovinud. Ruumikas Simeoni kirik oli palvetajaid täis; kahjuks venis teenistus, mida kahe keele peal peeti, pikale ja väsitas osavõtjaid. Teenistuse lõpul, mida pidas isa Aleksander ise, ilmus al-tarist üks kõrgetest külalistest: Pihkva ülem-piiskop Evseevi, kes pealt näha alles täies mehe eas. Kahjuks oli ta eel külmetanud ja ilma hääleta. Ta pidas eelpühitsuse palve ja isa Aleksandrit piiskopi kuuega kattes, pidas talle lühikese, südamliku kõne, raskes eelole-vas ametis kannatust ja armastust vähemate vendade vastu soovides. Liigutav oli silma-pilk, kus isa Aleksander pea evangeeliumi ette kumardas, ja ülem-p. Evseevi tema juuk-seid täielise Kristuse päralt olemise märgiks lõikas. Oli näha, kuidas isa Aleksandri pale tõsisel silmapilgul kahvatas... „Paluge isa Aleksandri eest,” ütles üks ametivendadest mulle kõrva sisse, – algab tema ristikandmise tee. Ülehomme on ta juba Kolgatal.” Paljud olid pisarateni liigutatud. Kirikus viibis 14 preestrit. Järgmisel päeval, laup. kell 12 päe-val oli Sinodi koosoleku saalis uue piiskopi

4. Ametisse nimetamine

Sinodi ruumid olid selleks päevaks õige pi-duliku ilme omandanud. Võõrad kogunesid ühes Sinodi liikmetega laua ümber. Esimese koha peal oli kirikulaud Evangeeliumiga – Nägemata Ülemkarjase täheks, kõrval toolid piiskoppide jaoks. Veel mõned silmapilgud ja ilmuvad mõlemad kõrged võõrad. Soome piiskop Serafim on alles noorepoolne mees. Algab palve, laulavad ainult piiskopid ka-hekesi. Palve järel astub ette Eesti tulevane ülemhingekarjane. Tema saab mõlematelt piiskoppidelt ühes Eesti kiriku Sinodiga, Eesti koguduste valimise põhjal ja patriarh Tiihoni õnnistusel, Eesti ülempiiskopiks ni-metatud, millele ta südamliku kõnega vastab. Kõnet algab isa Aleksander Kristuse sõnade-ga: „Teie süda ärgu ehmatagu mitte: uskuge Minu sisse!” Ta kõneleb neist raskustest, mis viimasel ajal ristikogudusel läbi elada olnud. Rängad tormid on koguduse laeva vapus-tanud; esimene Eesti piiskop on kannataja surma saanud. Iga usklik süda tunneb hirmu koguduse saatuse pärast. Mis aga peab veel see ütleva, kes sel raskel ajal koguduse et-teotsa astub? Ta tunnistab oma nõtrust kui inimene. Kuid ühtlasi avaldab kindlat usku Jeesuse juhtiva käe sisse. Oma elulugu läbi vaadates tunneb ta, et teda alati Jumala sõrm on juhtinud. Ta teab, et Jumala vägi nõdruses täie võimuse saab, nagu seda Jumal ise apos-tel Paulusele ütles. Loodab ja usub, et ainult kindel kaastöötamine kristlikul põllul kõi-kide ametivendade poolt, nii ka osavõtmine kõikide usklike poolt meie kirikut seatud sihile aitab. Täna Sinodi tema esimehe näol,

kes seni kirikuvalitsemise rasket tööd on tei-nud. Kutsub kõiki üles uue jõuga koguduse ülesehitamise tööle. Lõpuks tähendab, et ta ainult seni julgeb koguduse etteotsa jääda, kui ta sellest kasu viimasele näeb. Leiab ta, et kogudusele sellest mitte head ei sünni, jätab ta endale võimaluse juhtivalt kohalt kõrvale astuda, et sündsamale aset anda. Sinodi ni-mel vastab sellele esimees, preester N. Päts, tähendades, et nii Sinod kui ka kõik kogudus saab ühel meelel ja südamliku armastusega uue ülemhingekarjase juhatusel Kristuse vii-namäel töötama. Nimetatud ülempiiskopile lauldakse „palju aastaid”, kirjutatakse aktile alla ja koosolijad lahkuvad, homset tähtsat päeva oodates.

5. Viimase teenistuse preestri ametis peab isa Aleksander 18 preestri osavõttel Issanda muutmise peakirikus. Teenistuse pidulik-kudel silmapilkudel ilmuvad mõlemad piis-kopid keset kirikut. Ruumikas tempel on rahvast täis. Võõraid piiskoppisid tervitab Issanda muutmise kiriku esinik, preester A. Laar, tähendades selle suure rõõmu peale, mis terve Eesti kogudus omale uut piiskoppi saades tunneb. Alati on õigeusklik Eesti rah-vas piiskopiametit, kui apostliametit, tõsiselt austanud. Piiskop Irinarhi heldus vaeste ja näljaste Läti ja Eesti talupoegade vastu kõige suuremal hädajal oli üheks tõukeks järgne-vale usuliikumisele Liivimaal. Täna võõraid nende vaeva eest ja palub Issanda nimel selle ajaloolise templi võlvide alla astuda ja meie kiriku esimest piiskoppi, isa Platoni palves mälestada. Piiskop Evseevi vastab, kõigepealt vabandades, et ta rääkida ei saa, kuid siiski tahaks midagi tervituse peale ütelda. Ta tu-letab meele ph. ap. Johannest, kes ka kõrges vanaduses enam rääkida ei võinud ja siis ühte ja sedasama kordas: „Lapsukesed, armastage teineteist!” Südamliku rõõmuga võtab ta osa Eesti kiriku ülempiiskopi pühitsusest, rasuks oma vaeva eest ei soovi ta muud, kui et ka Eesti kiriku liikmed alati seda meeles peaks: „armastage teineteist!” Kõne tõlgib preester A. Laar Eesti keele. Pidulik õhtuteenistus, litaania ja austamise lauluga, mida Issanda-muutmise peakiriku ülendav koorilaul hra Vahti anderikkal juhatusel ja mitmete silma-paistvamate laulutegelaste osavõtmisel ülen-dab, lõpeb kell 8 õhtu isa Aleksandri jutlu-sega ja koguduse üleüldise lauluga. Jutlustaja seletab Kristuse sõnu: „Kus kaks ehk kolm Minu nimel üheskoos, seal olen Mina nende hulgas ja tahan nende palved täita”. Ta toob juhtumisi ette, kunas meie Kristuse nimel koos oleme: kodus, seltskondlikes elus, ki-rikus. Ka täna oleme siin Tema nimel ühes-koos ja Tema meie hulgas. Usume, et ta meie hääd soovid kuuleb ja täidab. Rahvas kuulas oma uue ülemhingekarjase südamlikku kõ-net suure tähelepanemisega.

6. Ametisse õnnistamine

Jõuab kätte 5. detsembri, sumeda-võitu pü-hapäeva hommik. Juba vara hakkab Tallin-na Doomkiriku (=p. Aleksandri katedraali) tuhandepuudane kell hüüdma, tallinlastele Eesti ap. Kiriku suure päeva kättejõudmist kuulutades. Juba kella poole 9 aeg näeme igalt poolt inimesi sadandeid Toompeale ruttavat. Ruumikas pühakoda ei suuda kõiki palveta-jaid sisse mahutada. Õnnelikud pääsetähte-de omanikud, mida kuni 2000-ni välja jagati, täidavad kiriku seinast seinani.

Jõuavad kirikus piiskopid ja võetakse uuel piiskopilt tema ameti tööotus, mida ta Eesti ja Slaavi keeles kuulutab. Ülemdiakoni kohuseid täidab sügava bassihääle omanik Eestis, preester P. Koolon. Algab pidulik liturgia, millest kaasateenijatena 34 preestrit osa võtavad, kuna palvetajate hulgas veel mitmed preestrid viibivad. Suurepäraline pilt ilmub, kui terve preestrite kogudus teenistuse algul oma uue ülemhinge karjase tooli ümber kogub. Ja isa Aleksander nägi seda, mida ta vaimus tundis: ta ei ole üks. Peale Evangeeliumiga sisseminemise algab hiirtoonina ehk piiskopiametisse õnnistamine käte pealepanemise läbi. Isa Aleksander tuuakse aujärje ette, ta langeb sinna põlvili. Piiskopid panevad lahtise evangeeliumi, kui Kristuse enese käe, ta pea peale ja loevad salalpalveid. Lauldakse „Kürie eleison”, Issand heida armu – Greeka, Eesti ja Slaavi keeles. Siis ütleb ülem. Evseevi pühitsuse palve sõnad ja uus Eesti ülempiiskop tõuseb püsti. Algab tema ehtimine piiskopi teenistuse riietega. Tuuakse Eesti värvi riided: valge linane kuub, sinise ja musta sametiga palistatud, mida mõned Lõuna-Eesti kogudused ühes Tartu Aleksandri kogudusega juba isa Platonile kinkisid. Lauldakse lugemata kordasid „aksios” – on seda väärt, ja juba seisabki Eesti kiriku ülempiiskop oma lihtsas ametiriides altari ees. Sügava kontrastina paistavad oma ilusas kokkukõlas Eesti värvi riides teiste piiskopide kuldkuubede kõrval. Järgneb pühalik liturgia talitus. Laulavad võidu „mõlemad paremini” Eesti ja Vene peakiriku koorid. /—/

Teenistuse lõpul algasid 7. Tervitused uuele ülempiiskopile rohkearvuliste võõraste poolt. Esimesena tervitab Pihkva ülempiiskop Evseevi, Eesti ülempiiskopile kõrge ameti märgiks piiskopi keppi kätte andes. Ta kõneleb sellest kui ristist, mida isa Aleksander nüüd oma peale võtab; manitseb teda ikka armastusega oma karjaga ümber käima, ennast ainult vaimulule pühendades ja poliitikast eemale hoides. Kaks teed on inimese elu korraldamiseks: vaimulik ja ilmalik. Ilmaliku tee jaoks on riik oma seadustega. Vaimuliku elu kord püsib ainult südameheaduse ja armastuse peal. Soovib Eesti ülempiiskopile head õnne, rahu, tervist ja jõudu kaua oma rahva vaimuliku töstmiseks töötada.

Selle järele astub välja Sinodi esimees tervitustega Eesti Ap. Kiriku poolt ja annab ülempiiskopile, kui valge vaimuliku seisuse esitajale (=esindajale) ja iseseisva kiriku juhatajale, valge piiskopi peakatte (kloobuk) vaimuliku elu puhtuse ja selle valguse märgiks, mille kandjas meil piiskopiamet on. Isa ülempiiskop tänab tervituste eest ja peab oma piiskopikõne rahvale, mille sisuks on: Kristus oma armastusega, arm ja rahu Issandast ning Pühast Vaimust osasaamine olgu meie kõikidega. Lihtsalt ja südamlilikult seletab ta, kuidas edenemises headuse poole teist alust keegi seada ei või, peale oleva, meie Õnnistegija. Näitab, et ainus õige tee on see, mis meid kõiki ühendab. Palub oma nõdruse eest palveid teha; lubab karjase kepi kandjana kogudusele

mitte valitsejaks, vaid armastajaks isaks olla ning lõpetab südamliku soovidega: Edenegu ja kosugu kallis Eesti Ap. õigeusu kogudus! Järgnevad uued tervitused. /—/

8. Soome esitajad Eesti ülempiiskopi pühitsusel. Tulnud on peale piiskopi veel Soome silmapaistvam kiriku tegelane ülempreester S. Solntsev. Soome valitsuse esitajaks on parlamendi ettekandja (=eduskunna esimees) Antti Jokinen. Soome Ev-Lutheri kiriku esitajana on sõitnud praost Otto Aarnisalo. Viimane peab Soomekeelse tervituskõne /---/ milles ütleb, et Greeka-katoliku (=õigeusu) usukombed tihti võõrad ja isegi arusaamatud on, kuid tähendab, et see kirik on viimasel ajal Jumalast valitud selle au osaliseks, mida peale esikiriku ajajärgul oli. Ta tähendab, et ühised mured Soomes on kirikud märksa lähendanud. /---/. Ülempiiskop vastab tänades ja seletab, et iseäraldused meid ei lahuta: meie koguduste laevad tüürivad, kuigi igaüks omal viisil ja omal teel, ühise rahu sadama poole. Tähendab, et ka Eestis on kirikud lähenema hakanud, kuigi [luterliku] kiriku ametlik esitus siin praegu puudub. Ühised kannatused on ühist teed näidanud. Soovib südamest, et kristlik meel ja vaim rahvaid tõsiselt ühendaks. /—/

Kirikuteenistuse järel algab

9. Lõpupidu.

Ühine lõunasöök Nikolai (=Gustav Adolfi) gümnaasiumi ruumides (maneeshis) oli

kaetud perenaiste hoolet 200 inimese jaoks. Et mitte aega pikendada, ei peeta kõnesid, vaid loetakse ette ainult tervitused. /---/ Kõige paremas meeleolus lauldakse uuele ülemkarjasele ja ka piduvõõrastele, kelle hulgas ka tähtsamad apostliku koguduse liikmed: kunstnik Adamson, peaminister Piip, end. välisminister Birk abikaasaga, linnapea Uuesson abikaasaga /---/ ei puudu – palju aastaid ja nad elagu. Liigutav vaikus asub saalis, kui ülemdiakon esimesele piiskopile: igavest mälestust ütleb. Lõpuks tuletatakse virku perenaissi meele ja kaunimaid mälestusi kaasa võttes lahkuvad pidulised koost.

10 Lõpusõna.

Jumalale tänu kõige eest! Tema on võtnud, Tema on andnud. Lese põlv on lõppenud. Koguduse pea on apostliku armuandega kroonitud. Ahastuse ja murepäevad on jälle sedakord möödas. Andku aga Jumal uuele ülempiiskopile pikka iga, tervist, ja jõudu koguduse kasuks töötada. Juhatagu ka Jumal meid kõiki ühel meelel uue ülemhinge karjase käe all oma kalli kodurahva heaks õigeusu koguduse tiibade varjul töötama. Muret on palju, tööd tihti üle jõu. Aga usume, et meid maha ei jäta Jumalik armuand, mis nõtru arstib ja seda, mis puudu, täiendab.

„Osavõtja”

Kirjaviis muutmata

ÕIGEUSU KRISTLIK ÖKOLOOGIA

Tauri Tõlpt

1960-ndate teisel poolel, mil ökoloogilised probleemid läänemaailmale juba aina selgemaks olid saamas, tõid uurijad Lynn White ning Ian McHarg välja esmalt uskumatuna kõlava väite: kristlus ja temaga kaasas käiv maailmavaade on peamine süüdlane maakera ökoloogilises katastroofis. Kas mitte ei andnud Jumal 1. Moosese raamatus inimesele kui valitsejale käsku allutada endale maa, mida siis kristlased kui läänemaailma moraalne alustugi ülbelt ekspluateerima hakkasid? Kas mitte ei suhtu kristlik eshatoloogia, mis ootab uut taevast ja maad, ükskõiksest ja põlgavalt selle maailma reaalsusse? Selistele süüdistustele võib iga kristlane oma mõtetes loominguliselt vastuargumente anda, nagu on seda avalikult teinud ka paljud teoloogid ja kristlikud mõtlejad. Kuid ma tooksin nende süüdistuste puhul siiski välja ka ühe mõtlemapaneva aspekti. Nimelt kirjutas Lynn White, et kuna meie ökoloogiline probleem on oma tuumalt religioosne (krist-

lik), saab ka selle lahendus olla vaid religioosne.¹ Nii paradoksaalne, kui see ka pole, võime me kristlastena White'i antud lausega igati nõustuda: meie ökoloogiline kriis ongi tagajärg inimkonna kriisile suhtes tema Looja ja Jumalaga, olles seega religioosne.

Üks esimestest kristlikest kirikupeadest, kes seda arusaama jõuliselt maailmale ja kristlastele kuulutama hakkas, oli 1989. aastal just oikumeeniline patriarh Dimitri. Ei ole aga palju kiriku- ja usujuhte, kes oleks kristliku roheline mõtteviisi propageerimisele nii palju tähelepanu pööranud kui oikumeeniline patriarh Bartolomeus, kes on selle tõttu tuntud ka kui „roheline” patriarh. Suuresti just tänu Tema Pühaduse initsiatiivile ja tööle on omal ajal (1989) patriarh Dimitri algatatud loodu kaitsmise päev, 1. september, juurutatud kõigis õigeusu kirikutes, katoliku kirikus, aga ka Kirikute Maailmanõukogus, Euroopa Kirikute Konverentsis, Luterlikus Maailmaliidus jne.

Kuigi paljud on ehk harjunud mõtlema rohelisest mõtteviisist kui ilmalikust ja pigem vaskpoolsest liikumisest, näitab oikumeeniline patriarhaat koos teiste kristlike juhtide ja kirikutega, kui väärad sellised arusaamad olla võivad. Mure meie ökosüsteemi olukorra pärast ning inimese mõjust sellele pole pelgalt teaduslik, tehnoloogiline ja poliitiline küsimus, vaid inimkonna pattulanguse tõttu peamiselt siiski vaimne, eetiline ja kiriklik küsimus.

Erinevalt White'i arusaamast pole õigeusu kirikuisade pärimus tajunud inimese valitsevat rolli loodu ja looduse üle ekspluateerival ja rü-

vetaval viisil. Vastupidi, inimene loodi loodule heaks majapidajaks (kr k *oikonomos*), kel oli loodu hea peremehena ülesanne ning vastutus hoolitseda loodu eest ning viia ta pühitsusse ja osadusse Jumalaga (1 Ms 2:15; Trk 9:1).

See erakordne vastutus, mille Jumal on andnud igale inimesele, väljendub ka tõsiasjas, et kirikuisade kirjutiste järgi on inimene loodud olema mikrokosmos ('väike maailm', kr k *mikros kosmos*). Ehk teisisõnu, inimene võtab endas kokku erinevad loodu tasandid: kogu nähtava ja nähtamatu maailma. Inimene kannab oma ihulises loomuses nii eluta kui ka elusa looduse eripärasid, samastudes seega nii taimede kui ka loomadega. Teisalt kannab inimene oma vaimses loomuses ka nähtamatu loodu eripärasid, samastudes samaaegselt ka ingelliku tegelikkusega. See tähendab, et inimene on terviklikult läbi põimunud kogu looduga ja kogu loodu on osa inimesest. Ja seda kõike selleks, et inimene oleks ühenduslülil vaimse ja materiaalse loodu vahel, liidaks nad üheks tervikuks ja viiks osadusse Jumalaga. Vaimsed inglid seda teha ei saa, kuna neil puudub füüsiline ihu ja seega ka osadusse nähtava looduga. Loomad ning taimed, kes on loomuldasa osaduses Jumalaga, ei saa seda samuti ise teha, kuna neil puudub jumalanäoline vaba tahe. Ainuke, kes kirikuisade arusaamist mööda saab kogu nähtava ja nähtamatu loodu viia osaduses Jumalaga, on mikrokosmosena kõike ühte liitev inimene.

Pattulanguses kaotas inimene aga võime seda kutset järgida ning maailm muutus talle vaenulikuks. Kuid tegelikult muutus vaenulikuks hoopis inimene ise, kes, olles enast asetanud väljapoole Jumalat ja ekslikult

kõrgemale loodust, hakkas loodut oma väärastunud tahtes, eraldatuna Jumala tahtest, ümber kujundama. Selle asemel, et loodut Jumala ette pühitsemiseks viia, hakkas ta hoopis loodut kummardama ja enese egoistlike rahulduste tarbeks ekspluateerima (Rm 1:25). Inimene, kes pidi temaga terviklikult läbipõimunud loodu viima Jumala ette, viis ta nüüd hoopis langusesse. Looduse häving ja rüvetamine meie poolt on seega selges seoses inimese kaugenemisega Jumalast; me ei mõista enam oma jumalanäolisust ega sellega kaasnevat vastutust ning ülesannet suhtes loodusega.

Jeesus Kristus kui inimeseks saanud Jumal taastas aga iseendas algse inimese au ja kuju ning seega ka inimese kaotatud rolli loodu hoidjana. Ütleb ka ju Pühakiri, et kõik on loodud läbi Kristuse, tema jaoks ja tema poole (Kl 1:15–20). Tema on maailma looja, hoidja ja lunastaja (Hb 1:2–3). Jumala Sõna, kes saab inimeseks, võtab mikrokosmose na enda peale taas loodu erinevad tasandid, mis temas päästetakse ja pühitsetakse. Just selle tõttu on Kristuse ristisurm ja lunastustöö kosmilise tähtsusega, kus rõõmusõnum tuuakse kogu loodule ja mitte ainult inimesele (Mk 16:15, Kl 1:23). Ütleb ju Paulusele toetudes ka 11. sajandil elanud askeet püha Siimeon Uus Teoloog oma teoses „Aadama patt”, et kogu loodu, mis langes rikutusse koos inimesega ja inimese tõttu, jääb Kristuses ootama ka koos inimesega oma ülestõusmist ja vabanemist (Rm 8:18-23).

Kuid Kristuse jumalik ökoloogia ei lõpe seal, vaid jätkub ka Pühast Vaimust juhitud Kirikus, kus me kõik oleme igapäevaselt kutsutud

1 Lynn White, *The Historical Roots of Our Ecological Crisis*, 1967, lk 1207.

Kristuse eeskujul taastama ja avastama endas seda jumalikku ja kuninglikku ökoloogirooli. See tuleb ehedalt välja õigeusu liturgias ja euharistilises elus, mida 6. sajandi pühak Maksim Usutunnistaja on tabavalt kutsunud *kosmiliseks liturgiaks* – aspekt, mida on peetud õigeusu ökoteoloogia üheks nurgakiviks.² Selles tervikut haaravas kosmilises liturgias tuuakse armulaua (kirikus) taas kokku kogu nähtav ja nähtamatu loodu, mille inimene loodu hea majandajana omas tahtes Jumala ette pühitsemiseks ja Temaga osadusse viib. Kiriku roll tuua kokku pääsemisele kogu loodu, on ka põhjus, miks Maksim kutsus kirikut maailmakõiksuse ikooniks (kujutiseks).³

Sama põhimõte kehtib ka varajases kristlikus kunstis kujutatud looduse kohta. Kuigi paljud paradisi kujutava ornamentikaga kirikud on tänapäevaks hävinud, võime siiski veel nii mõneski kirikus näha kujundeid puudest, taimedest, lindudest ja muustki loodust.⁴ Nagu on välja toonud eri uurijad, polnud nende kujutiste näol tegemist pelgalt kaunistava ornamentikaga, vaid viitega arusaamale, et Kristuse ja tema ristiga saab kogu loodu ühendatud taevase ja jumaliku reaalsusega.⁵ Tulles kirikusse, kutsutakse jumalanäolist inimest seega esteetiliselt tajuma, et kui me tõeliselt elame Pühast Vaimust juhitud kiriku liturgilist ja palvelist elu, siis ei ole võimalik mitte tajuda, et taevariigi suunal ei liigu

2 Maximi Confessoris, *Questiones ad Thalassium; Ambiguum Liber*.

3 Daniel Munteanu, *Cosmic Liturgy: The theological Dignity of Creation as a Basis of an Orthodox Ecotheology*. International Journal of Public Theology 4 (2010), lk 332–344.

4 Galla Placida, San Vitale, Sant'Apollinare Nuovo, San Clemente, Rotunda jne.

5 Vt Wayne J Hankey, *The Iconography of Nature: Fifth to Fifteenth Century. Replenish the Earth. The Christian Theology of Nature*, toim Susan Harris. Charlottetown: St Peter Publications, 1992, lk 39–56.

Mario Baghos, *Christ, Paradise, Trees, and the Cross in the Byzantine Art of Italy*. International Journal of Orthodox Theology 9:2 (2018), lk 112–155.

inimkond üksi, vaid läbipõimituna koos oma ülestõusmist ootava loodu(se)ga.

See on ka põhjus, miks loodu kaitsmise päevaks on kuulutatud just 1. september, mida peeti Bütsantsis maailma loomise kuupäevaks, ning mis samal ajal tähistab idakirikus ka kirikuaasta algust. See, et need kaks sündmust on asetatud ühele ja samale kuupäevale, pole juhus, vaid iidne kristlik arusaam, mille alusel pole vahet liturgilisel elul ja sündmustel, millega tähistame loodu päästet.

Tihti arvatakse ka ekslikult, et kristlik arusaam ülestõusmisest tähendab põlgust materiaalse ja langenud loodu vastu, sest tulevase ajastu eshatoloogilises perspektiivis jäetakse see maailm niikuinii maha. Mis me sellest maailmast ikka hoolime, kui Jumal annab meile täiesti uue taeva ja maa? Selline vaade on aga kahjuks manilusest, gnostitsismist ja dualismist läbi imbinud väärdõpetuslik tõlgendus, mis ei mõista, et loodud maailm pole mõeldud kaduma, vaid uuenema. Kuigi kogu loodu on pattulanguses allutatud kaduvusele ja saab sellest ka osa, ei hävine ta Jumala ettehoolduses siiski täielikult, vaid muudetakse (kr *metamorphosis*) uueks ning kadumatuks (1Kr 15:44, 51–54, Hb 1:12, 2Pt 3:13). Eeskujuks meile on siin Jeesus Kristus, kes ei hävitanud ülestõusmisest oma ihu ega asendanud seda mingi muu ihuga, vaid uuendas seda sama rikutud vana inimkonna ihu ning muutis selle rikkumatuks ülestõusmise ihuks (Lk 24:39, Ap 2:31). Sama uuenduse ja muutuse osaliseks on Kristus kutsunud saama aga ka kogu langenud loodu.

Inimene, kes tegutseb selles vallas rüvetavalt ja veel õigustab oma ekspuuteerivat käitumist, on ükskõikne ja ülbe, ei ole veel aru saanud ralle Jumalast antud vastutusest olla Tema asemel loodu eest hoolitsev majandaja ja seega pole aru saanud ka Looja tahtest, mis kutsub kogu langenud loodut pääsemisele.

Kristlik ökoloogia ehk loodu eest hoolitsemine pole seega midagi rohkemat ega vähemat kui Kristuse lunastava majapidamise eeskuju järgimine ja selle ellurakendamine.

Samal ajal aga ei tohi unustada, et õigeusu kristlik lähenemine, mis austab inimese vabadust ja vaba tahet, ei saa ega tohi kedagi kunagi sundida. Tugev surveamine ja valed meetodid võivad aga paljud hoopistükkis taolise positiivse kristliku mõtteviisi vastasteks muuta. Ehk teisisõnu, sellise mõttelaadi propageerimine käib kirikus ikka ennekõike kannatlikkuse, eeskujuga ja armastuse vaimus.

Heaks praktiliseks näiteks, kus ökoloogiline eluviis kasvab loomulikult välja kristlikust palvest ja askeesist, oleks Saaremaa Reomäe nunnaklooster (skiita), mis koos oma emakloostriiga Kreekas on loodussäästliku ja ökoloogilise majandamise ning tootmise hea eeskujuga.

Sellega seoses tahaksingi rõhutada idakristliku ökoloogia üht olulisemat alustala, milleks on askees. Ehk teisisõnu palvest ja Kristuse osadusest kantud eluviis, kus inimene muudab pidevas meeleparanduses (kr *metanoia*) oma mõttelaadi ning piirab pattulanguse tagajärjel tekkinud aina kasvavat iha ja õigustust tarbida ja ekspuuteerida enda ümbritsevat. Kiriklikus askeesis olulisel kohal olev paastumise praktika saab huvitaval kombel olulisuse ka idakristlikus loodushoius, mis peale üldise tarbimise ja enese ihade rahuldamise piiramise vähendab ka meie koormust loodusele ja lihatarbimisele. On ju teaduslikud uuringud välja toonud, et väga suur osa atmosfääri paisatavast ja kliimasoojenemist põhjustavast süsihappegaasist tuleb just massiivsetest loomafarmidest, mis peavad rahuldama inimkonna aina kasvavat lihatarbimist.

Kuid peale kõige muu on kristlaste mure ökoloogilise olukorra pärast ka hea võima-

lus praktiliseks oikumeeniliseks koostööks kristlike konfessioonide endi vahel. Võib julgelt väita, et ökoloogilised teemad ning ühine mure loodu olukorra pärast on kristlasi aina rohkem koostöös ja mõttelaadis kokku toomas. Samuti on aga tegemist ka hea noortega misjonitöö võimalusega. Suuresti noorem ilmalikustunud põlvkond, mis aina rohkem huvitub rohelisest mõttelaadist, võib tänu taolisele ühisosale leida ka kergemini teed kirikusse. Tean isiklikult mitmeid kogudusi ja kloostreid, kus tänu ökoloogilistele tegevusprogrammidele on paljud ilmalikustunud noored leidnud tee tagasi kiriku juurde. Huvitaval kombel on sellest teemast saanud ka kokkutulemise ja koostöö koht kiriku ja teadlaste vahel. Ühelt poolt vajab kirik siin Jumala kingitud loodu paremaks hoidmiseks kindlasti teadlaste abi, kellelt küsitakse nõu loodushoiu efektiivsete meetodite osas, aga saadakse teada ka meie looduse täpse tervisliku seisundi ja prognooside kohta. Teadlased on aga aina rohkem aru saamas, et puhtalt tehnoloogiaga me antud kriisi ei suuda lõpetada, vaja on ka inimkonna vaimse meelelaadi ja looduse suhtumise muutumist.

Kokkuvõtteks võib välja tuua, et kutse aktiivsemaks tegutsemiseks kristliku ökoloogia vallas pole kindlasti lihtsalt ühe uue moodsa vooluga kaasamine. Vastupidi, tegemist on iidse kutsega mõista seda algset ülesannet, teekonda ja vastutust, mille Jumal andis maailma loomisega vanale Aadamale, kuid mis sai teoks alles uues Aadamas (Kristuses) ja mida me kõik oleme kutsutud teoks tegema tema Vaimu poolt juhitud Kirikus: anda heaperemeheliku majandamisega (ökonoomia) ning hoolitsetult (ökoloogina) kogu loodu tänapalves (euharistias) tagasi Loojale pühitseta ja kirgastada.

„Toome Sulle Sinu oma Sinu omast kõige pärast ja kõigi eest” (Püha Johannes Kuldsuu liturgia).

MEES, KES LUGES VAIKUST

Piret Riim

Olen rõõmsalt tänuks usalduse eest, et võin jagada oma lemmikpühaku Feofan Eraku (*Феофан Затворник, Theophan the Recluse*) mõtteteri, nagu neid on õnnestunud kirikuslaavi mõjudega vene keelest tõlkida. See on üldse mu esimene katsetus tõlkida mõnda pühakut, milleks eelkõige julgustas püha Feofani enda leebe südamlikkus, millega ta on mind ikka turgutanud oma teostega tutvumisel. Hea on olnud lugeda neid tähelepanelikke ja värvikaid vaatlusi inimhinge sügavustest, tajuda autori lõpmatut armulikkust ja samas vankumatut järeleandmatust asjus, millest taganeda ei saa. Siia on valitud mõned näited.

Vana kalendri järgi 10. I 1815 Tšernavo külas praeguses Lipetski oblastis lugupeetud vaimuliku peres sündinud Georgi Govorov pühitseti munkpreestriks 26-aastaselt, Feofan Usutunnistaja (760–818) auks. Talle langes osaks juhtida mitmeid vaimulikke

kõrgemaid õppeasutusi, reisida õigeusklikes Lähis-Ida maades, kanda arhimandriidi ja piiskopi vastutust. Igas ametis teenis Feofan ustavalt, kuni viimaks 1866. aastal täitus ammu igatsus tõmbuda maailmast tagasi ja pühenduda kirjatööle Võša kloostri eraklas.

22 viimast aastat sellest perioodist suhtles ta vaid kolme inimesega: kloostriülega, oma vaimuliku isa ja kelliakaaslasega. Feofan oli üle Venemaa aga sedavõrd tuntud, et sai iga päev paarkümmend ja vahel lausa poole rohkem kirju inimestelt, kes otsisid vaimulikku tuge, juhutust ja lohutust. Feofan vastas igale neist. Tema mitmekesine entsüklopeediline raamatukogu sisaldas üle 3500 kõite. Ta valdas vabalt kreeka ja prantsuse keelt ning tundis ka araabia ja heebrea keeli. Oma arvukates vaimuelu käsitlevates teostes seadis ta eesmärgiks väljenduda lihtsas keeles, selgelt ja igaühele arusaadavalt. „Kui ma vaid oskaksin, siis koostaksin sellise raamatu, et iga selle lugeja otsustaks sedamaid hakata oma pääsemise heaks tegutsema,” unistas ta.

Taevariiki kutsuti õpetlasest vaimulik rahus, tema nime vääriliselt 6. jaanuaril 1894, jumailumuse pühal ehk teofaanial. Pühakuks kuulutati Feofan Erak 1988. aastal ja tema säilmed puhkavad Võša kloostri Kaasani pühakojas.

*

Issand ütles Aabrahamile: „Mine omalt maalt, omast sugukonnast ja isakojast maa, mille ma sulle näitan!” (1Ms 12:1). See on

selge näide muutuse kohta, mis toimub tõeliselt usklike hinges, kui nad võtavad siiralt kanda oma risti ja käivad Kristuse jälgedes.

Nad jätavad maha oma isa ehk isekuse, lüües ta ohvrimeelsuse abil risti.

Nad jätavad maha oma sugukonna ehk patused kalduvused, kired ja harjumused, lüües nad risti otsusega järgida kõikumatult Issanda seadusi, mis kired maha jahutavad.

Nad jätavad selja taha oma maa ehk maailma koos kõigi selle nõudmistega, lüües ta risti otsusega jääda tema jaoks võõraks, mis siis, et sellepärast tuleb kannatada ja jääda mitte ainult oma varast ilma, vaid isegi surra.

*

Kui inimese elav suhtlus Jumalaga katkeb, siis katkeb ka jumaliku väe juurdevool. Omaette jäetud vaim ei suuda enam valitseda hinge ega ihu üle, vaid need haaravad ta järele ja saavad võitu. Inimese üle võtab võimust hingelise, hingelise kaudu lihalikkus ning inimesest jääb järele vaid sentimentaalne keha.

*

Pähetlunud mõtet, kus keegi elavalt vaimusilma ette kerkib ja sinna jääb, tuleb võtta

tõsiselt. See tähendab eestpalve palumist ja seda tuleb täita. Selline suhtlemine hingede vahel on olemas, kus hing hingele sõnumeid saadab.

*

Issand ütles: Kui nüüd Poeg teid vabastab, siis olete tõepoolest vabad (Jh 8:36). Vaat kus vabadus peitub!

Mõistus on sul teadmatuse, eksituste, ebasu ja nõutuse vangis. Ta ponnistab küll, aga vabaks ei saa. Haara aga kinni Issandast, ja Tema heidab su pimedusse valgust, päästab lahti mõtteid siduvad kammitsad.

Tahe on sul kirgede küttes, mis teda vabaks ei anna. Ta väänleb kui kinniseotu, aga mõjule ei pääse. Aga lähene Issandale ja Tema annab sulle ise jõu nagu Simsonil, mis tõmbab katki sind halvava vale köidikud.

Südant närib sul pidev ärevus ega lase tõmata hinge, aga Issand oma tulekuga vaigistab sind ise ja sa leiad rahu. Ümberringi läheb valgeks ja sa näed end koos Issandaga elu varjude hämarusest välja sammumas, ilma takistuste ega ekslemiseta otse õndsasse, rõõmus avanevasse igavikku.

*

Lootus on kõige õrnem õieke hingemaastikul, aga samas kõige vastupidavam. Ta vajub longu kohe, kui ta peale puhub patu mädaniku lehk. Kuni seda ei juhtu, ei suuda aga ükski jõud teda hävitada. Vastupidi, ta väetab ise kõiki oma hea aroomiga.

*

Argiasjus ei saa küll kunagi läbi ilma muretsamise ega sahmerdamiseta. Aga alati võib need pöörata armastuse, kannatlikkuse ja Jumala tahte teenistusse. Palvetki saab askeldamise ajal hinges alal hoida. Peaasi on end tähele panna ja olla kannatlik!

*

Elu eesmärk peab muidugi teada olema. Mis siin üldse üllatavat on? Kas pole siis ilmselge, et kui on olemas hauatagune elu, siis peab kogu meie siinne elu kulgema eranditult sin-

na suunda, mitte siia. Tegelikult mõeldakse sellest vähe, aga teie võtke reegliks jälgida oma elus just seda sihti, ning te näete ise, milline valgus laotub teie maise ajaliku olemise ja toimetuste üle. Esiteks settib veendumus, et järelikult on kõik sinne üksnes järgneva elu teenistuses. Seega kehtib reegel kasutada igat asja üksnes tol eesmärgil, mitte kõrvalises ega vastupidises suunas. Selline on vastus teie nõutusele, mida eluga peale hakata. Suuna-ke pilk taevasse ja mõõtke iga elusamm välja sinnapoole.

*

Uuesti alustamine on vaimuliku elu seadus. Elatagu igat päeva otsekui elu esimest, jumalakartuses, möödunud selja taha jättes – välja arvatud patte, mida alati kahetseda tuleb.

*

Armastus on otsekui kristlaste vormirõivas, mille järgi saab neid teistest eristada. Kui kindral on ilma mundrita, siis keegi ei saa aru, et ta on kindral. Nii ka meiega: kui kellelgi pole armastust, siis ei pea teda kristlaseks ükski, kes asjadel vahet teha oskab: ei Jumal, ei inglid, ei pühakud. Kui ka inimesed teda nii nimetavad, siis ei vasta see tõele.

*

Vaimu hädasid ravib piht, millest saab alguse vaimu tervenemine. Ravi jätkub kuni võiduka lõpuni, mil kirg enam ei ahvatle, vaid muutub enda vastandiks. Kuni raviprotseduur kestab, lasub võitlejal sellele Alusepanija arm, isegi kui ta saab viga, kukub ja üles tõuseb. Arm taandub üksnes siis, kui mõni end peale kukkumist enam püsti ei ajagi, vaid jääbki maha vedelema. Kuniks kukkunult kohe üles tõus-takse ja edasiseks vastupanuks relva järele haaratakse, seniks püsib ka arm. Nii leiavadki süümepiinad leevendust.

*

Kuidas me ka ei varjaks oma halbu tegusid, peetakse meist sõltumatult nende üle arvet, mis ükskord ka avaldatakse. Mis ürik see on, kus kõik talletub? Meie südametunnistus!

Püüdke hoolikalt, et südametunnistus teid milleski ei süüdistaks. Rahulik süda on esma-

Foto: Heikki Rimm

ne eeldus headeks suheteks Jumalaga, millest omakorda sõltub edasimineku vaimuelus.

Südametunnistust tuleb valgustada Jumala sõnaga, sest muidu muutub ta rahutuks tihti ilmaasjata. Kasulik on lugeda evangeeliumi ja ammutada sealt reegleid, millest süümetunne juhinduma peab.

*

Uuenenud elu on selline, milles taganetakse igasugusest patust – meelelisest ja lihalikust – ning püütakse üksnes Jumalale meelepärast, püha ja taevaliku poole. Just seda tuletab meile meelde ka Kristuse helge ülestõusmine.

*

Saagu igaüks meist Kristuse heaks lõhnaks. Sel juhul kestab Issanda lakkamatu ülistus ka ilma valjude hõiseteta. Nii nagu ei torka roosi värv veel silmagi, kui lõhn juba tasakesi levib, nii tuleb elada ka kõigil kristlastel. Kes vaimus elab, selle välimus, kõnnak, sõnad, teod ning üldse kõik temas tuleb kuulajaile kasuks.

*

Kunagi ei tasu sündmuste kulgu tagant tõugata, vaid seda tähelepanelikult jälgida ja enda päästeks ära kasutada.

*

Kui teil tuleb midagi rääkida või kirjutada, siis paluge selleks valgustust, tunnetades siira alandlikkusega, et te võite tõepoolest olla Jumala teede mõistmise lähedal. Kunagi ei tasu midagi valmis septseda kunstlikult, vaid öelge või pange pikemalt mõtlemata kirja see, mis on südamel.

Tõlgitud väljaandest

„Душеполезные поучения святителя Феофана Затворника, Подворье Введенской Оптиной Пустыни“, 2013.

Kasutatud kirjandus:

„Божий дар“, Николай Кокухин, Москва 2020.
„Святитель Феофан Затворник“, Эксмо 2012.

PÜHA KONSTANTINOOPOLI HERMAN JUMALAEMA TEMPLISSE-MINEMISEST

(katkendeid jutlusest)

Täna astub kolmeaastane Maarja Seaduse templisse, et olla pühitsetud ainsa ülempreestri ja kõigi salasuste talitaja, Issanda, veatuks ja ülimaks templiks, ning ajab oma hiilgusega, mis peegeldab Jumala valgust, laiali kirjatähe udu.

Täna antakse kui lapsuke preestri kätte see, kes kunagi toob oma süles templisse pühendamiseks neljakümnapäevaseks meie pärast lapseks saanud ülempreestri ja Jumala; kes võtab oma kätele haaramatu, keda inimloomus käsitada ei või.

Täna tuuakse tänuanniks uus ja rikkumatu raamat, mis pole kirjutatud inimkäe jälgede, vaid Vaimu kuldtähtedega ja mida pühitseb seadusekohane õnnistus.

Täna tuleb lastetuse häbist puhtaks pestud Joakim mööda linnatänavat ja näitab uhkusega oma järeltulijat ning saab tagasi seadusekohase pühaduse teenimisameti.

Täna vahetab Anna kauase lapsetuse õndsa lapseema seisuse vastu ning täis rõõmsat innustust kuulutab maa otsteni sõnumit, et tal on ihuvili, et ta hoiab süles seda, kes on taevast avaram.

Täna lüüakse valla Jumala templi ukсед ning päevatõusu poole viiv kinnipitseeritud värv võtab vastu sisseastuva Immaanieli.

Täna lööb särama templi püha ohvrilaud, muutudes vereta ohvri paigaks, tervitades hingetoitva leiva tõelist jumalikku lauda ja saades sellest osa.

Täna tuuakse lepituskaane juurde see, keda ainsana võib kutsuda uueks, jumalikuks, puhastavaks ja käteratehtud lepituskaaneks inimesoole, mis kannatab pattude veeuputuse all.

Täna viiakse kõige pühamasse paika puhtas ja süütus eas see, kes Vaimu pühitsuses võtab vastu pühadest Pühama; keerubitest ülemana teeb ta kõige pühama paiga veel pühamaks.

ROMAN KAUNILTLAULJAST, HUUMORIST JA HINGEVAENLASEST

Preester Roland Tõnisson

Andmeid vaga Romani eluloost on napilt. Teame, et ta sündis umbes aastal 485 Süürias kas Emesas (tänapäeval Homs) või Damaskuses juudi perekonnas. Ta ristiti noore poisina, ent tema vanemate pöördumisest ristiuku ei ole midagi teada. Ta kolis Berytuse linna (Beirut) ja hiljem, ilmselt keiser Anastasius I ajal (491–518), Konstantinopolisse, kus asus elama Kiiri kloostrisse. Sinna on ta ka maetud (umbes aastal 556) oma õpilase püha Anania kõrvale.

Sofia katedraalis tegutses Roman kirikuteenrina. Harimatu, ent vagade eluviisidega noormees oli meelt mööda patriarh Efimile, kes soosis teda tasase meele ja vagaduse pärast. Patriarhi poolehoid tekitas kadedust teistes kirikuteenijates, kes leidsid, et harimatul Romanil ei ole kohta nende seas.

Kord enne Kristuse sündimise püha, suure õhtuteenistuse eel, määrati ta lugema katismasid ja psaltrit. Vennad, teades, et Roman ei saa hakkama, kutsusid ta pahatahtlikult õlilampide ja kroonlühtri juurest lugejatele-
lauljatele eraldatud kõrgendikule (ambonile), kus ta oli sunnitud lugema ja laulma, ning see, muidugi, tal ei õnnestunud. Hiljem palvetas ta kaua Jumalaema ikooni ees ja valas oma kambris kibedaid pisaraid. Öösel ilmus unes kurvastavale Romanile Jumalaema, kes andis süüa kirjarulli ning julgustas järgmisel päeval uuesti lugema. Väsinud Roman tundis ärgates, et teab Piibli peatükke peast. Suures õnnes ülistas ja tänas ta Jumalaema. Järgmisel õhtuteenistusel palus ta patriarhilt õnnistuse taas ambonil teenimiseks ja laulis oma kuulsat „Täna sünnitab Neitsi selle, kes on kõrgem kõigest loodust ja maa toob koopa sellele, kelle ligi ei või saada. Inglid laulavad kiites karjastega ja targad reisivad tähe järele, sest meie pärast on sündinud väike lapsuke – igavene Jumal ...” Keiser, patriarh ja vaimulikud panid imeks Romani ilusat häält ning konda-

ki teoloogilist külge. Loomulikult soovis patriarh teada, kuskohast on see kirikuviis pärit, ning Roman rääkis oma nägemusest. Häbistatud vennad, kes seda selgitust kuulama pidid, palusid andestust. Patriarh pühitses ta peagi diakoniks ja Roman hakkas õpetama neid, kes olid teda enne pilganud.

Ta kirjutas koinees (toonases kreeka keeles, mis ühendas impeeriumi rahvaid), kasutas teravaid metafoore, julgeid võrdlusi ja maksiime. Ta on oletatavasti kirjutanud umbes tuhat kondakit ja neist on säilinud umbes 60–80. Nimetus „kondak” võeti kasutusele umbes 9. sajandil. Enne seda nimetati ka Romani teoseid „psalmideks”, „oodideks” ja „luuletusteks”.

Romani jõulukondakit peetakse siiani tema tippteoseks ja kuni 12. sajandini laulis seda igal aastal keiserlikul banketil Hagia Sofia ja Püha-de Apostlite kirikute ühendkoor. Tuntumaid on veel „Mu hing, mu hing, miks magad sa...” püha Kreeta Andrease suurest kaanonist.

Professor Karl Kumbacher (1856–1909), Bütsantsi uuringute alusepanija kaasaegsetes ülikoolides, avaldas Münchenis mitmeid Romani senitundmata või unustatud teoseid, mis leiti Püha Johannes Teoloogi kloostris Patmoselt. Kumbacheri arvates hakatakse tulevikus Romani pidama suurimaks kirikupoediks läbi kõigi aegade. Kauniltlauljana tunneme teda juba täna tänu tema loomingu-
le. Ometigi on siinkirjutajale teadaolevalt Roman Kauniltlauljale pühendatud vaid kolm kirikut: Moskvas, Kiievis ja Nižnekamskis Tatarstanis. See-eest kujutatakse Romani esimest „ülesastumist” sageli Jumalaema Kaitsmise ikoonide alaservas.

Kui nüüd mõelda sellele jõulupühasündmusele, siis näeme, et ortodoksse impeeriumi pealinna uhkeimas katedraalis, Jumala õigesti kiitmiseks ja tänamiseks ehitatud kaunis pühakojas teenisid vennad, kes elasid, nagu Jumalat ei oleks olemaski. Ilmselt üsna eluröömsate inimestena oli nende huumorisoonest, mis samuti võib teenida inimest

vaimulikus kasvamises, saanud hoopis nende vaenlane. Õigesti on öeldud, et parim nali on see, mida tehakse iseenda kulul. Vaimselt tugevad inimesed ei pelga teravmeelitseda iseenda üle. Küllap peakski igaüks olema iseendale ainsaks huumoriobjektiks, ent meie inimlik, nõrk ja Jumalast kaugele langenud loomus, mille oleme saanud kaasa sündides esiisalt, langenud Aadamalt, ei lase meil fokuseeruda enda vigadele. Keegi pühadest isadest on öelnud, et kui me ei keskendu iseenda olemusele ja pattudele, annab meile uue tegevuse hingevaenlane: urgitseda teiste inimeste eludes ja sealt kitsaskohti leides enda paremana tunda. Meile meeldib väga hukka mõista neid patte, millest Issand on meid siiani hoidnud, palki enda silmas me aga tõesti ei suuda näha.

Meil on väga lihtne takerduda eksiarvamusse omaenda erakordsusest ja tõsta end seeläbi teistest kõrgemale. Nii olemegi hingevaenlasele andnud laia mängumaa oma hinges. Siis me ei märkagi, mismoodi see vähkkasvajana haarab endasse üha enam meie olemusest. Lõpuks ei ole me enam enda peremehed ja mõrvame iseendas Jumala poole pürgija, nagu see Rootsi ajal Eestisse pagendatud vaimulik, kes tappis kirvega kõrtsi teenijapiiga, kuna too vaimuliku arvates temaga suheldes piisavalt lugupidamist üles ei näidanud. Kes mu juttu ei usu, võib otsida Tallinnas raeplat-
si apteegipoolest nurgast eksinud pastori hukkamiskoha, mis on punaste kividega L-kujuliselt märgistatuna tänapäevalgi leitav.

Meile on antud elu selleks, et tõsta teisi ja langeda ise Issanda ette: „Kes ennast alandab, seda ülendatakse”. Teame ju hästi seda Kristuse sõna. Lihtsaloomuline Roman sai Jumalaemalt vaimuannid. Andekad ja teravmeelsed, ent südameilt kiuslikud ja kadedad usuvennad said oma õppetunni. Võib öelda, et neil vedas, kuna see õpetus saabus neile siis, kui on võimalik veel kahetseda. Kõrkuses ja eneseimetluses siit ilmast lahkuja või juba lahkunu vajab aga väga palju eestpalveid. Jäägu Sinust, hea lugeja, kaugele kõik see, mille pärast pead Sa Issanda ees oma pilgu maha lööma.

MÕTISKLUK PARADIISI JA PÕRGU ÜLE

Ühel päeval küsis õpilane oma õpetaja käest: „Õpetaja, mis vahe on paradiisil ja põrgul?”

„Väga väike,” vastas õpetaja, „kuid see vahe on oma olemuselt väga suur. Tule minuga, ma näitan sulle põrgut.”

Nad astusid saali, kus hiiglasliku podiseva riisipaja ümber istus suur hulk inimesi.

Kuid siin oli midagi kummalist: nimelt paistsid kõik inimesed olevat erakordselt nälgased ja lootusetud. Käes oli neil inimestel nii pikk lusikas, et selle pikkuse tõttu ei ulatunud nad endale kuidagi sööki suhu panema. Seda katsumust oli kohutav vaadata.

„Tule nüüd minu järel,” ütles õpetaja, „ma näitan sulle paradiisi.”

Nad astusid koos järgmisse saali, mis paistis täpselt samasugune välja nagu eelmine. Isegi riisipaja ümber istus täpselt sama palju inimesi ja neil olid käes täpselt samasugused pikkade vartega lusikad. Aga siin paistsid inimesed rõõmsad ning hästi söödetud.

„Ma ei mõista,” ütles õpilane õpetajale. „Need kaks saali on täpselt ühesugused, kuid esimeses saalis olid inimesed lõputusse kurbusesse matunud, aga teises särased õnnest ja rõõmust!”

Õpetaja vastas talle naeratades: „Kas sa ei mõista? Vaata tähelepanelikumalt neid saale: mõlemas saalis hoiavad inimesed käes ühesuguseid ebaharilikult pika varrega lusikaid. Esimeses saalis püüavad inimesed sellise lusi-

kaga toitu suhu panna iseendale, aga see neil ei õnnestu. Kuid teises saalis panid inimesed kohe tähele, et selliste lusikatega saavad nad hoopis üksteisele süüa ulatada ning niiviisi on kõigil kõht täis.”

Vima Orthodoxias, Ateena, 25. VIII 2020.

VANAEMA JA UUS TESTAMENT

Ühel päeval astus raamatupoodi väga vana naine. Ta läks otsejoones müüja juurde ning teatas, et soovib osta Uut Testamenti. Mõeldud, tehtud: müüja täitis meeleldi ja kiiruga naise soovi.

Samal hetkel astus preester raamatupoodi ning nägi, kuidas vana naine parasjagu Uue

Testamenti ostis. Ta soovis teada, kas naine ostis raamatu endale või hoopis kellelegi teisele, kuigi ta arvas, et naine saab vaatamata oma kõrgele eale väga hästi ise lugemisega hakkama.

„Vanaemake, kas see Uus Testament on teile,” uuris preester. „Jah, mu isa,” vastas naine. „Kas te saate siis veel lugeda?” „Ei,” vastas naine. Ta nägi preestri näol imestust ning lisas: „Vaadake, mu isa, ma pöördun Kristuse ikooni poole ning surun selle püha raamatu vastu oma rinda ning lausun Kristusele: „Kristus, ma ei näe enam lugeda, kuid palun saada kõik see, millest Sa selles raamatut räägid, mulle süüa,” ” näidates näpuga südamele.

Vima Orthodoxias, Ateena, 25. VIII 2020.

KAKS NÄDALAT KLOOSTRIS

(*Algus Metropoolias nr 88, 2019*)

Nargiz Kuut

Kyrie eleison

Igal hommikul saabub öde Theosemni, tajudes nagu võluväl hetke, kui oleme parajasti kohvitamist lõpetamas. Istume lauas tavaliselt näoga akende poole, et nautida vaatepilti orule ja mäenõlvadele, jälgides pilvede liikumist ja mõistatades, kas on lootust, et nad lõpetaksid päikese kiusamise.

„Kas ma võin teid paluda?” naeratab öde Theosemni sulnilt.

Lõpetame hommikusöögi veidi enne üheksat ja mu süda veidi kripeldab, sest oleme kõige hilisemad tööpostile suundujad ja ma tean, et Nata poolest võiksime seda tund aega varem teha. Vabandust. Seega, oleme kõigega nõus, mida meilt palutakse.

Seisame taas moosikatla taga, arvata võib, et juba kolmas või neljas kord.

„Köök on viimane koht, mida me vabatahtlikult valiksime, aga siin me muudkui vaaritame,” seletame Irinile. Ta muigab endamisi, mida võib tõlgendada, et küllap taevaisal olid meiega just sellised plaanid.

„Uskuge, teist on palju abi,” kinnitab ta. „Me mõtleme teie peale talvel, kui moosipurgi avame: Nata ja Nargiz keetsid. Loodetavasti meile jääb mõni purk, sest teate, poes ostetakse neid päris hästi.”

See paneb meid veelgi enam kurtma, keerutame kaanetatud purke, moos liugleb liiga kergelt, ilmselgelt vedel, see küll saia peale püsima ei jää. Irini tõttab lohutama:

„Teate, kreeklased on suured valajad. Nad valavad kõik üle, panevad kausikesse melonilõigu ja kallavad moosi peale, sinna on teie keedetud moos just *kak raz*.”

Gerontissa näeb, kuidas me saamatult noaga kirsside kallal urgitseme ja toob lagedale paar kirsikivide eemaldamise masinat. Üks neist meenutab klambrilööjat, kus tuleb marjad ükshaaval süvendisse panna ja kivi välja torgata. Teine on plastmassist anum, mis fikseerub tänu iminapale laua külge. Lihtsamast lihtsam: kõpsti kukub esimene kivi anumasse ja kirsid libisevad kaussi. Üliküpsed marjad jätavad nõudele ja lauale pritsmeid.

„Miks öde Theosemni meile enne neid atribuute kätte ei andnud?” küsib Nata, kes eel-

misel korral terve kausitäie kirsse noaga läbi õngitses.

„Ehk tahtis ta meie kannatlikkust proovile panna,” oletan ma lõbusalt, „temas on seda sorti kavalust.”

Meile tuuakse trükitud lindirullid, kust näpime moosipurkidele kleepse. Kloostrirahva tarbeks kirjutatakse sildid käsitsi.

„Kes teist oskab kreeka keeles kirjutada?” küsib öde Theosemni.

„Nata,” teatan ma kindlameelselt. Mis küsimust siin olla saab, kuigi Nata selle peale küll silmi pööritab, aga ilma suurema pingutuseta ette antud kirja tindipliatsiga pabersedelitele kannab.

Mina olen spetsialiseerunud mahlapressile. Pestud punased sõstrad tuleb suhteliselt kitsasse torusse toppida ning oodata, kuni peotäiest eralduvad mahl ja kuivaks pigistatud rootsud. Töö on lihtne, muudkui anna aga sõstraid, nõuab masin mürginal. Igaks juhuks lülitan agara instrumendi aeg-ajalt välja, sest see kipub kuumenema. Öde Theonymphi siseneb kööki ja tardub paigale. Surub käed kõrvadele ja saadab mulle ehmunud pilgu. Nüüd teeb ta mahlapressi poole kärmelt ristimärgi, kahmab mu kaissu, annab põsele musi ning läinud ta ongi. Koerustükke täis, seda oli oodata. Ükskord õues püüdis ta meie tähelepanu sellega, et tõstis oma mustas sandaalis jala putuka kohale, kes aeglaselt mööda teed vantsis, ja teeskles, et astub peale. Me pistime Nataga kisama, mille peale ta naerma pahvatas, meid agaralt kallistas ja palus edasi öelda, et ta meid väga armastab! Meie teda ka. Kus iganes teda kohtasime, oli ta alati rõõmsameelne ja elav, aga teenistustel justkui ära vahetatud. Kord ma arvasin lausa, et ta nutab, nii alandlik ja andunud on ta palvete ajal.

Öde Theonymphi, „Jumala pruut”, on pärit Liibanonist.

Peale meie on köögis veel kloostrirahva kauaegne tuttav, kohalik naine Stavroula, kes käib igal suvel abiks. Nimi tähendab „rist”, meessoost variant on Stavros. Tema keedab aprikoosimoosi, kuhu sekka lähevad ka virsikud. Kloostri aias ei ole viljad veel küpsenud, seetõttu saadab preester neid nunnadele kastide viisi oma aiast. Stavroula on armas väikest kasvu naisterahvas, mustades kihartes välgatab pisut halli, ta on riietatud musta. Huvitav, kas sellepärast, et nunnadega samastuda või nagu filmidest teada, on kreeka külanaisel kombeks kanda musta ja lisaks veel musti sukkpükse? Tema ei oska inglise keelt ja meie ei taipu kreeka keelest peale *kalimera* mõhkugi, ent me ei suhtle ka kehakeeles. Püüdes oma sekeldamistega talle mitte jalgu jääda, piilume teda vargsi. Selge see, et ta on moosikeetmises staar ja mõelda, milliseid hõrgutisi ta veel oma perele valmistab!

Korraga pillab ta noa ja virsiku kolinal käest ja ahhetab: „Kyrie eleison!”

Vaatame õudusega kraanikausis närviliselt ringi sibavat tuhande jalaga ussikest. Stavroula näitab, et uss oli virsiku sees. End ko-

gunud, löikab ta ussi pooleks. See midagi head endaga kaasa ei too, sest nüüd vingerdab kraanikausis ühe asemel kaks ja siis neli, vastavalt sellele, kuidas Stavroula seda löikab. Aga „Kyrie eleison”? Oleme tunnistajaks, kuidas keegi seda tavaelus kasutab.

Kalad ja kilpkonnad

Vihmavabadel hetkedel armastame patseerida kloostri valdustes. Juustuköögi seina ääres valmib kolmeliitriste purkide sees ravirohi. Naistepuna vartele peale kallatud oliivioli aamutab nädalate viisi päikesesoojust, tõmbudes punaseks ja on peagi määrimiseks sobilik. Me ei saa mööduda murelitest, haaramata sõrmede vahele kobarat, ja ploompuust, kaasa noppimata mõnd rohelist vilja, mille siledat nahka veel pärast suhu pistmist peopesas tunnetad. Tuulevaikselt nurgas kasvavad maitsetaimede sordid. Kõikjal on näha, et lilledele on vihm rõõmu valmistanud: hortensiate õisikud muutuvad värvilt üha rikkalikumaks, rooside aroom levib üle peenarde, tokkroosid õõtsuvad vanade tammade varjus oma sametiste kleitidega. Üheksavägiste tihedate kollaste õitega varred sirguvad nagu küünlad ja lisavad hämarale alleele särtsu. Jalutame mäekünkale, vana kloostri territooriumile. Nata saab oma pildistamishasarti rahuldada, võttes üles kõikide lillede õitsemisfaasid, mis meie teekonnal ette jäävad. Üks kaunimatest on sinine kelluke vana kloostri õuel. Terrassilt avaneb imepärane vaatepilt kloostri ja ümbruskonnale. Mägede taimestik on lopsakas ja roheline, heledamad lai-
gud metsas on õitsevad kastanid, söödavad nimelt. Ka kloostri hoovis on mitu kastani-
puud.

Vana kloostri munkade kelliad jäävad meie selja taha. Kuigi neil on ees kinnine võre, näeme, et kollast madudevastast pulbrit on kõikjale puistatud. Ringutame terrassi käsi-
puul ja vaatame õitsvaid taimi, tänu vihmale ei ole kuivi ega januseid varsi.

„Kui ma pean selle reisi jooksul „sneiki” nägema, juhtugu see siin,” ütlen ma tähelepanelikult igat puhmast uurides.

„Ei, mina ei taha näha!” vastab Nata.

„Siit on ju ohutu vaadata, kuhu ta vingerdab.”

„Looda sa,” on Nata skeptiline.

Aga ehk on ta veel rabatud hiljutisest intsidendist köögis, kui järjekordselt moosi keet-
sime.

„Sneiki” me ei näe, aga märkan, et üks roosade õitega lilleke väreleb ja urust ilmub hall hiireke. Sama kiiresti poeb ta ka tagasi peitu, aga oli see vast üllatus. Kui seisad vagusi ja oled kannatlik, võib sulle loodusest nii mõndagi avalduda. Näeme ka taimede vahel suuremat kogumit metallihelgiga rohelisi põrnikaid (kuld-põrnikas?), kes tavaliselt valju põrina ja kärinaga pea kõrguselt meist mööda lendavad. Ah, sa sitikas! On see parkimisplats või surnuaed? Nad ei näi liigutavat? Kas nad ise läksid sinna surema? Huvitav, et linnud pole neid nahka pistnud, ehk on rõveda maitsega ja värvus annab sellest lindudele informatsiooni?

Vaadates alla astmelise juurviljaaia ja maasikapeenarde poole, mille vahel moonid punetavad, näeme, et bassein on täitunud veega. Midagi on teoksil, seda tõestab ka Carrie ja Danieli kiire samm mäest üles rühkimisel.

„Kalad!” hüüab Carrie ja meilgi on tarvis asjadega kursis olla. Jõuame parajasti kohale, kui nunnad autokastist siniseid tünne alla tõstavad ja neid veeretades aega viitmata basseini poole liiguvad. See pole kerge, sest ka trepist tuleb alla saada. Kanistrid näivadasketena, nähes, kuidas öed neid mööda maad lohistavad. Üritusele on kogunenud enamik nunnadest, seisn vaateplatsile kogunenute seas. Ka töömehed katusel teevad puhkepausi ja vaatavad jalgu kõlgutades ödede seimist. Ühes tinnis on väikesed pruunid vähilised, teises kalamaimukesed. Vette kallates kaovad need silmist. Peale kauba saadi ka parkümme suuremat kala, aga neil on napilt elutahet sisse jäänud. Öed on üsna nõutud, kui nad kõhud ülespoole elutult vee peal triivivad. Daniel ja Nata kõdistavad kalade kõhualuseid, vähemalt nii mulle kaugemalt vaadates tundub, et neile eluvaimu sisse aidata. Võib-olla peaks kalad hoopis, enne kui roiskuma lähevad, ära küpsetama? Aga öde Theofani, kelle põhitegevus on söögitegu, pole parajasti lähedal.

Gerontissa lülitab veejooksu sisse ja sellest tekivad õhumullid.

„Irin!” hüüab ta üle veepahina ja seletab midagi žestikuleerides, mille peale vene Irini kämblatäie *glistrida*’t vette viskab. Ma pean märkima, et tilgakujuliste tumedate päikesepriilidega gerontissa näeb välja üsna ilmalik.

Päevade möödudes ükski kala rõõmsalt sulistama ei hakka. Liikumatult lebavad korjused õngitsetakse võrguga veest välja. Vähilised/krevetilised siiberdavad mööda põhja ning maime on palja silmaga raske tuvastada, vesi on parajalt sogane. Carrie sõnul sukeldus kreeka Irini basseini ja kinnitas, et põhjas elu kihab. Lähapäevil tuuakse kaks kilpkonna, kes on uskomatult terava kuulmisega. Kreeka Irini ehitas neile ujuva sillakese, klopsides kolm puutükki kolmnurgana kokku. Selleks, et Nata saaks neid pildistada, lähenesime hiirvaikselt ja vältisime järske liigutusi. Vaatamata sellele, et olime üleval terrassil, mitte basseini ääres, tajusid või nägid nad võõrast läheduses ning laskusid vette, selle asemel et päikese käes peesitades meile poseerida.

Ühel päeval, kui taas kilpkonni varitsesin, nägin hiiglaslikku konna abitult mööda basseini äärt ujumas ja koibadega seina kraapimas. Jooksin kähku Nata järele, kes on tuntud oma abivalmiduses. Õnneks oli peenarde vahel pika varrega võrk. Nata tõstis sellega „vaese õnnetu” välja ning asetas basseinist veidi kaugemale rohu sisse, et konn suurest ehmatuses uuesti vette ei hüppaks. Kükitasime ta kõrval, aga tänulikkust loomake üles ei näidanud, jõllitas osavõtmatu näoga täiesti liikumatult. Pärast saime ödede käest teada, et ta käib pidevalt basseinis sisse ja välja. Arusaamatu, kuidas ta välja saab?

Juustumeistrid

Lõpuks juustuköögis, kuhu oleme ammu igatsenud! Me ei kurda üldse, kõik tööd on meile rõõmu pakkunud, aga juustukera val-

mimise juures pole me eluski olnud. Ja nüüd seda ihusilmaga näha ning loota, ehk saab käedki külge lüüa – see muudab meid rõõmsalt ärevaks. Hommik on morn ja niiske, tunneme seda, kui õuest läbi astume. Udu lausa ripub murelipuude vahel. Kaks õde istuvad vagusi varjualuses ja puhastavad tundmatuid rohelisi taimi. Loodetavasti kannavad nad rüü all soojemat jakki, puhvaika oleks paras.

Valged põlled on meid juba ootamas, ei saa läbi ka ilma pearättideta, aga tühja sellest la-
mandunud juuksetukast.

Õde Theososti küsib, kes tahab piima valada. Nata on rõõmsasti hakkamas, aga esmalt tuleb meil keldrisse pudelite järele minna. Alumisele korrusele pääseb ka astmeid pidi kõpsutades mööda kitsast keerdtreppi, ent lahtise tõstukiga on tõisem, kuigi mahutame ennast vaevu tühjade kastide vahele. Keldriruum on avar, siin on riulite viisi hoidiseid, virnade viisi kaste, tühja taarat ja muud majapidamises tarvilikku. Valime vajaliku välja ja sõidame tagasi.

Nata jälgib, kui täis tuleb pudel kallata, ning asub tööle. Ta on ettevaatlik, ühtegi piimapiiska ei lähe lehtrist mööda ja pudelirivi kasvab jõudsasti.

Õde Theososti avab ühe külmkambri ukse ja näitab, kuidas juustukerasid ümber pöörata ja neile soola raputada. Juustukerad on helekollased ja umbes 10 cm läbimõõduga, asun usinasti soolama. Kui olen viimase riiuli alguses, kostab katkendlik signaal. See on märguandeks, et uks on liiga kaua lahti olnud, aga ma võin siiski rahus lõpetada.

Järgmisena hakkab jogurtit pakendama. Selleks tuleb jogurt mikseriga läbi vuristada ja tepsidesse tõsta, mõõduks umbes 512g. Õde Theososti rõhutab, et alati võib rohkem panna, aga mitte ealeski vähem. Püüan mõõtmisel olla ülitäpne, armastan võrdsust. Kõige keerulisem on selle töö juures sileda pinna saavutamine. Kui olen topsi üle kaalunud sõidan lusikapõhjaga üle jogurti, olen rahul, sest pind on ühtlane. Aga kohe lusika eemaldades tekib teravikuga nisake, sest jogurt tahab lusikaga kaasa tulla. Vaenlane?!

„Kui ilus peab olema?” küsin ma.

„Väga ilus,” saan vastuseks.

Need lähevad ju müüki, raputan topsi, kui olen kaane peale surunud ja loodan, et jogurt ise tasandub. Minu selja taga on väike ikoon, pühast Mammast, juustumeistrite pühakust.

Püha märter Mammass sündis Väike-Aasias Paphlagonias 3. sajandil pKr vagade ja auväärsete kristlaste Theodotuse ja Rufina pojana. Vanemad ei saanudki oma pojast rõõmu tunda, sest nad vangistati juba enne Mammase sündi ristiusu avaliku kuulutamise tõttu Kaisareas. Tundes oma kehalist nõrkust, palus Theodotus, et Issand võtaks ta enne piinamist. Issand kuulis tema palvet ja Theodotus suri vanglas. Tema naine Rufina suri pärast enneaegse poja ilmale toomist. Rufina usaldas lapse Jumalale, paludes orvuks jäänule kaitset ja peavarju. Jumal võttis Rufina palvet kuulda: heal järjel

lesknaine, kristlane, kes mattis Theodotose ja Rufina, võttis poisi enda koju ja kasvatas teda kui oma poega. Ta sai nimeks Mammass, sest esimene sõna, millega ta pöördus kasuema Ammia poole, oli „mamma”. Mammass kasvas üles kristlikus usus. Tema eestkostja tahtis lapsele võimaldada haridust ja saatis ta varakult kooli. Noormees omandas teadmisi kergelt. Ta paistis silma terava taibu ja hea südame poolest. Arukate vestluste ja oma eeskuju abil pööras ta kristlusesse palju seisusekaaslast.

Maavalitseja Democritust teavitati sellest, viieteistkümnendaastane Mammass vahistati ja mõisteti kohtu alla. Democritus läkitas Mammase imperaator Aurelianile (270–275 a). Kõigepealt püüdis keiser leebelt teda veenda usust lahti ütlema, siis ähvardas, kuid kõik asjata. Mammass tunnistas enmast kristlasena ja juh-
tis tähelepanu paganate hullusele nende elutute ebajumalate kummardamises.

Raevunult käskis keiser teda julmalt piinata. Teda püüti uputada, aga Issanda ingel päästis ta ja juhatas Mammase mägedesse Kaisarea lähisel. Jumala tahtmist mööda ehitati Mammass väikese palvekoja ja hakkas elama ranges karskuses, paastus ja palvetes.

Peagi saavutas ta märkimisväärse võimu loodushõudude üle: ta jutlustas loomadele väljadel ning lõvist sai tema lahutamatu kaaslane. Mammass toitus kitsede ja hirvede piimast. Ta valmistas juustu ning jaotas vaestele. Mammase kuulsus levis üle kogu Kaisarea. Maavalitseja saatis sõdurid teda vahi alla võtma. Kohtudes ei tundnud sõdurid Mammast ära, pidades teda lihtsaks karjuseks. Siis kutsus Mammass neid oma hütti, pakkus piima ja avaldas neile oma nime, teades, et teda ootab surm. Jumala sulane rääkis keisri sulastele, et nad läheksid tema ees Kaisareasse, lubades, et ta peagi järgneb. Sõjaväelased ootasid teda linna väravate juures ja Mammass ilmus sinna lõvi seljas, hoides kaisus lambatalle – nii on teda ikoonidel kujutatud. Ümbristetuna sõduritest, toodi Mammass kohtu ette. Teda piinati, kuid ei suudetud murda ta tahet. Mammast julgustasid sõnad, mis lange-
sid taevast ta peale: „Ole tugev ja kindlameelne, Mammass.”

Kui ta heideti metsikute loomade ette, ei puutunud need olendid teda. Lõpuks lõi üks paganlik preester teda kolmhargiga. Surmavalt haavatuna jõudis Mammass linna piiridest välja väikesesse koopasse, kus ta suri ning tema hing tõusis inglitega taevasse.

Nata ja õde Theososti hakkavad keetma juustulaadset toodet. Õde Theososti kallab piima sügavasse potti ja võtab kraadiklaasi ligi. Kui piim peaaegu keeb, küsib õde Theososti Natalt:

„Millist maitsetaime me täna paneme?”

Valik on mitmekesine: köömned, basiilik, oregano, meliss, terav ja magus pipar, päikesekuivatatud tomatid.

„Paneme päikesekuivatatud tomateid,” otsustab Nata kõhklematult.

„Meelitame päikese välja,” ütleb õde Theososti. „Ma pole sellist juunikuud oma siinoleku jooksul näinud.”

Akna taga on tihe ja piimjas pilvemass, õde Theososti sõnul töötame nagu siilid udus. Oleme ju päris kõrgel ja kui aknast välja vaadates ei näe midagi, tekib irratsionaalne tunne. Nähtavus lõpeb täpselt aknaraamide vahel.

Õde Theososti lisab potti sidrunhapet ja kohe hakkabki eralduma kohupiim, tekivad väikesed kodujuustulaadsed moodustised. Nüüd pole muud, kui kurnata. Nata asetab märja marli sõelale ning õde Theososti kallab poti sisu sinna peale. Seda teevad nad roostevabast terasest laial alusel, ei pelga nad kuumat auru ega midagi. Vadak voolab mööda äravoolutoru otse sigade joogikünasse mäeveerul, midagi ei lähe mitte raisku. Rõõmustage, natsukesed! Kurnatud mass asetatakse rõhu alla ning jäetakse kuni ööpäevaks tahenema, seejärel lõigatakse tükkideks ning asetatakse soolvette ligunema. Võib ka lihtsalt soolaga üle puistata, kui kauaks, see sõltub juustu kaalust. Ja ongi valmis. Meie (külastajate) külmutuskapis on erinevaid variante juustulaadset toodet ja see on saia peale koos tomativiiluga üks mõnus soolane suutäis. Tööprotsess läheb kui lustliku lau-
luga, tekib lausa hasart, kirjutan retsepti üles ja mis siis muud kui kodus katsetama. Peab jätkuma tahtmist, maitsetaimi ja piima. Huvitav, kas poeapiimast sünnib juust?

Juustuköögis töötamine tähendab lakka-
matut nõudepesu, sest käigus on erinevad anumad ja keedupotid, piimapütid, sõelad, segamiskulbid, noad ja lõikelauad ja muud. Pestud nõud jäetakse nõrguma ja tahenema, kuivatada ei tohi, sest käterätist võib riidekiudusid sattuda sinna, kus pole nende koht. Aga mul tuleb ka feta brikette pesta.

Kui kreeklane räägib juustust, siis mõtleb ta fetat, originaalne feta koosneb 70% lamba- ja 30% kitsepiimast.

Kreeka mütoloogia kohaselt olid Olümpose valitsejad saatnud jumal Apolloni poja Aristaiose maa peale, et too õpetaks tahumatutele kreeklastele juustu valmistamist.

Vanad kreeklased nimetasid kalgendunud piimast saadud ainet juustuks. Nimetus „feta” tuleneb itaaliakeelsest sõnast *fetta* (viil) ja ulatub tagasi 17. sajandisse. See viitab kombele lõigata juustust parajad viilud, mida saab säilitada sobivas anumast või serveerida taldrikul.

Pärast Euroopa Komisjoni otsust tohib fetat valmistada ainult Kreekas ning vaid Kreeka päritolu juust on see päris õige. Teised on kõigest valged soolakad juustud.

Kloostri toodetakse fetat iga päev, müüakse oma poes ja laatadel ning täidetakse tellimusi.

Kloostri valmistatakse veel *graviera* ja *kas-
seri* tüüpi juuste, *manouri*t ja *batzo*t. Põhi-
line saladus juustu valmides seisneb piima keetmises, vadaku eraldumises ja sõelumises. Oleneb sordist, mitu korda seda tehakse ja millal lisatakse laap, et kalgenduks. Kogu protsessi saadab heatujulisus ja palved, siis ei saa midagi vussi minna!

*Manouri*t nimetavad õed naljatamisi so-

kijuustuks. See on poolpehme, väga valge juust, valmistatud lamba- või kitsepiima vadakust, mis on fetajuustu tegemisel eraldunud. Sarnaneb mõneti fetajuustuga, kuid on struktuurilt kreemjas. Vadak keema, lisada kitse- või lambapiim ja sool, segada, lasta kuumeneda umbes 88 kraadini ja siis tõsta vahukulbiga riide sisse nõrguma. Õde Theososti naerab, kui valged piklikud riideribad üksteise kõrval ripuvad.

„Nagu sokid reas!”

Juustu valmistatakse tavaliselt eelmise päeva piimast, mis peab olema korralikult maha jahtunud. Koorest tehakse võid, lehmapiima koorest tuleb kollane, kitsepiima koorest pehmem ja valge.

Sel ajal kui Nata teeb lähemalt tutvust vaa-
kummasinaga, tegelen ma feta pakendamise-
ga – see läheb karpi koos vadakuga. Meid kutsutakse juustutuppa mitmeid kordi ja seetõttu saame lihtsamates töödes abiks olla: peseme nõusid, kaalume, kleebime valmis-
toodangule silte, laome kastidesse, raputame ümaratele juustuportsjonitele maitseaineid, lõikame juustulaadset toodet, kukutame vormist välja juustumassi ja laseme teistpidi tagasi potsatada – see on ümberpööramine.

Vene Irini ütleb, et me töötame kõige parema koha peal, kõõgi kõrval. Kui seal maiuspalu küpsetatakse, oleme me esimesed, kes maitsta saavad. Aga ta ei saa ka mainimata jätta: „Vaadake välja, meie keskmine talveilm: +8 kraadi, vihma kallab ja müristab. Ainult talvel on puud raagus, muud vahet pole.”

Otseselt selle jutu kinnituseks koputab kreeka päiklipoole oksatipuga vastu akent.

„Kas see on maailma lõpp või kreeka suvi?” küsib õde Theosemni õlgu väristades tuppa astudes.

Suurem partii juustusid, mitusada, tuleb valmis panna Saksamaale saatmiseks. Kloostri on ühe nunnade vanemate kaudu välja kujunenud klientuur, kes peab lugu heast kreeka juustust. Kaubik veab koguse Lárisasse või Katerinisse, kus see juba treilerisse laaditakse. Õde Theosemni ruttab appi pakendama ja tellimust vormistama. Ja siis tõttab ta rüü lehvides külalisi tervitama, kes on äsja kahe bussiga saabunud.

Keset signinat-saginat tuleb õde Theopisti köögist ning küsib tumeda tämbri-
ga: „VÖIB-olla üks kange kreeka kohv?” See „k” on tema häälduses sama kange kui kohv.

Jah, tõesti, VÖIB-olla!

Theopisti tähendab „Jumala usk”. Õde Theopisti on pärit Saksamaalt, ta on pikka kasvu ja näib esmapilgul tõsine. Ka tema on Eesti kloostri viibinud. Praegu asendab ta kreeka õde, kes tavaliselt süüa keedab. Vabadel minutitel näen teda õmblusmasinaga suristamas. Ta on omandanud ka raamatute restaureerimise kunsti. Õde Theopistit õue peal kohates noogutab ta alati tunnustavalt.

(Jätkub lk 12)

Jumal teadis, et Noa Teda armastab, kuid oli pahane, et teised inimesed olid üksteise vastu halvad ning käitusid isekalt.

Jumal ütles Noale, et tulemas on suur veeuputus, mis kestab nelikümmend päeva ja ööd. Et Noa saaks ennast selleks ette valmistada, soovitas Jumal tal ehitada suur laev, kuhu ta saaks võtta igast loomaliigist kaks isendit.

Noa ja tema kolm poega ehitasid suure laeva ja niipea, kui nad olid selle lõpetanud, muutus taevast pilviseks. Noa ja tema perekond koos kõikide loomadega läksid laeva peale.

Vihma sadas nelikümmend päeva ja nelikümmend ööd, täpselt nii, nagu Jumal oli öelnud. Kui vihma polnud enam nädal aega sadanud, saatis Noa ühe tuvi vaatama, kas kuskilt paistab maad.

Tuvi tuli tagasi, kandes noka vahel oliivipu oksa. See tähendas, et nad said laevalt maha tulla.

Kui Noa tuli laevalt, siis ta ehitas kohe altari, et palvetada ning Jumalat tänada, et Ta päästis Noa perekonna.

Noa laev Ноев ковчег

Jumal annab lubaduse:

Ma teen teiega lepingu, et enam ei hävitata kõike liha uputusveega ja veeuputus ei tule enam maad rikkuma. Ma panen pilvedesse oma vikerkaare ja see on lepingu tähiseks minu ja maa vahel (1 Ms 9:11-13).

Бог обещал:

Поставляю завет Мой с вами, что не будет более истреблена всякая плоть водами потопа, и не будет уже потопа на опустошение земли. Я полагаю радугу Мою в облаке, чтоб она была знамением вечного завета между Мною и между землею (1 Быт. 9:11-13).

Бог знал, что Ной Его любит, но был зол на людей за то, что они плохо относились друг к другу и вели себя эгоистично.

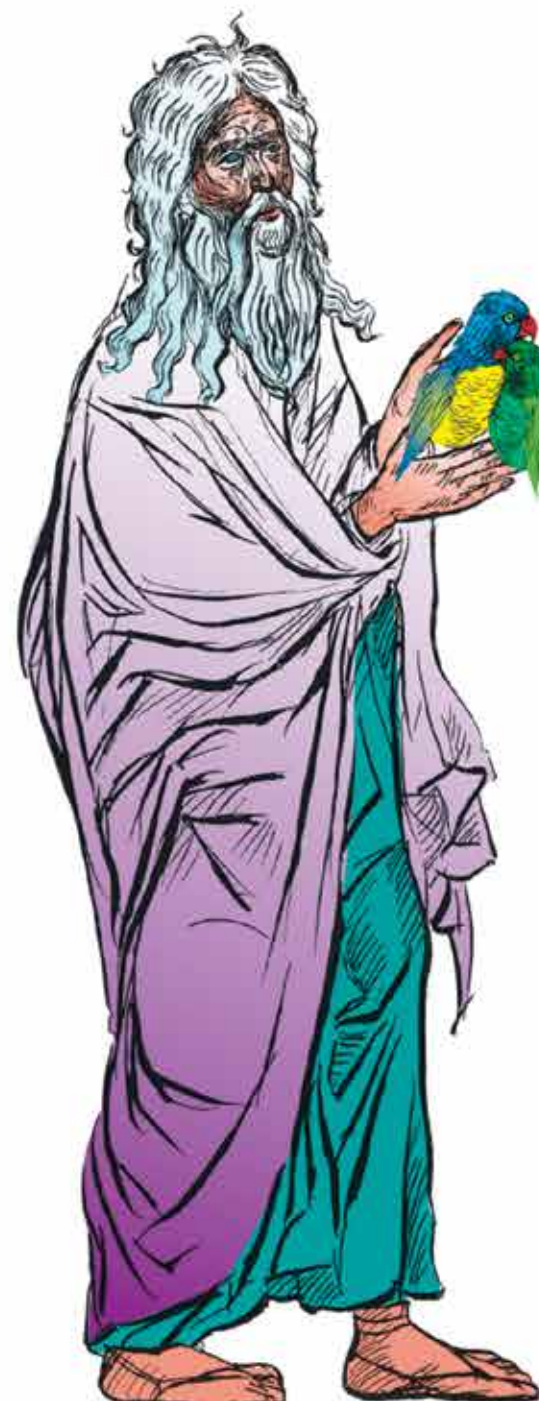
Бог предупредил Ною, что грядет великий потоп, который продолжится сорок дней и ночей. Чтобы Ной подготовился к нему, Бог повелел ему построить большой корабль – ковчег – на который он смог бы взять из всех животных по паре.

Ной и трое его сыновей построили большой ковчег, и, только они закончили строительство, – как небо покрыли тучи. Ной и его семья поднялись на борт со всеми животными.

Как повелел Бог, дождь продолжался сорок дней и сорок ночей. Когда дождя не было уже неделю, Ной выпустил голубя, чтобы узнать, появилась ли где-нибудь из-под воды земля.

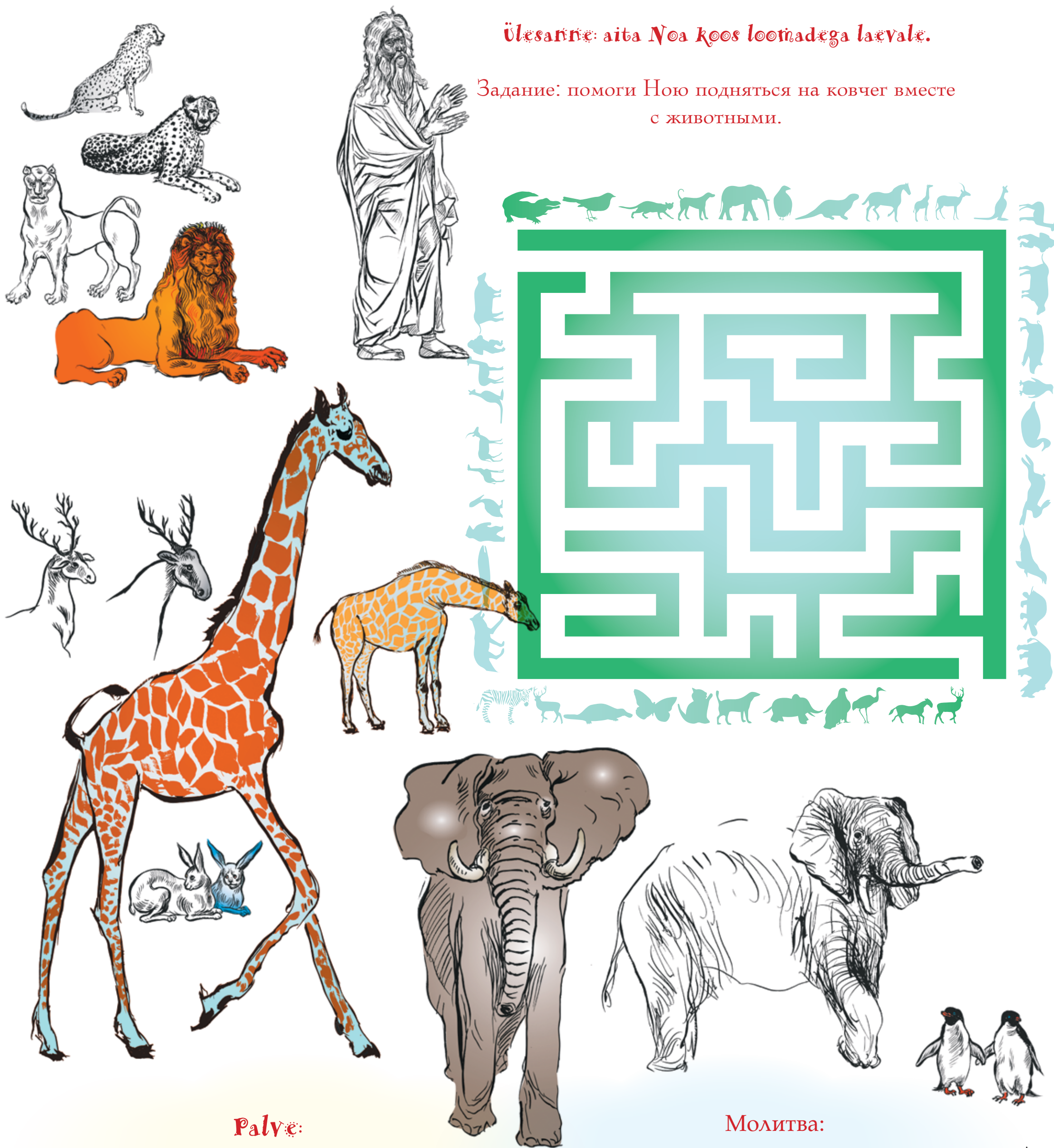
Голубь вернулся на ковчег, неся в клюве лист оливкового дерева. Это означало, что с корабля можно было сойти.

Когда Ной сошел с корабля, он немедленно построил жертвенник, чтобы молиться и благодарить Бога за спасение своей семьи.

Ülesanne: aita Noa koos loomadega laevale.

Задание: помоги Ною подняться на ковчег вместе
с животными.

Palve:

Püha, püha, püha on Issand Seebaot (vägede Issand).
Taevas ja maa on täis Sinu au. Hosianna kõrges, õnnistatud
on see, kes tuleb Issanda nimel. Hosianna kõrges!
Jumalikust liturgiast.

Молитва:

Свят, Свят, Свят Господь Саваоф!
Испонь небо и земля славы Твоея.
Осанна в вышних, благословен грядый во имя Господне,
осанна в вышних!
Из Божественной литургии.

Vaatepilt akna taga võib muutuda minutite jooksul, oleneb, kuidas tuul pilvetriipusid kaasa kutsus. Meie silme all triivivad udupilved orust mägede kõrgendikule, vabastades miljonidollarilise vaate. Vaimustav! Siin ei hakka kunagi igav, tõdeb öde Theososti, leides sobiliku salmi:

„Ma tõstan oma silmad mägede poole,
kust tuleb mulle abi?
Minu abi tuleb Issanda käest,
kes on teinud taeva ja maa.”

Kuningas Taaveti laulud.

Väikesed kabelid

Uues kloostrihoones on viis väikest kabelit: Püha Antoniuse, Püha Paraskeeva, Püha Eugenia, Püha apostel Pauluse kabel ja Jumalasünnitaja templisse viimise püha kabel.

Õde Theososti näitab meile kätte õige trepiotsa, juhul kui oleme tõesti valmis varahommikusest teenistusest osa võtma. Me kostame, et vaim on valmis, igaks juhaks uurin, kas valvekoerad Aris ja Ira on selleks ajaks juba oma aedikusse viidud.

Kuna on pühapäev, algab teenistus poole nelja asemel kell viis. Seda oleme valmis korra läbi elama. Kuigi uni on magus ja ööõhk karge, lipsame ümber nurga ja leiame ukse, mis on meie jaoks lukust lahti keeratud. Tõuseme summutatud sammudega mööda treppi üles, vähemalt kolmandale korrusele, ja võtame kohad sisse. Püha apostel Pauluse kabel on suure elutoa mõõtu, kuninglike uste, ikonostaasi ja kirikutoolide reaga. Õed lõövad sisenedes risti ette ja võtavad vaikselt kohad sisse.

Õde Theososti oli meile seda kabelit tutvustanud, kuigi ruum pole suur, on siin tähelepanuväärsest palju ikoone, kõigil oma lugu jutustada. Ja me muudkui pärisime.

17. detsembril, kaheksa päeva enne Kristuse sündimist, austatakse koos prohvet Taanieliga ka kolme noormeest: Hananjat, Miisaeli ja Asarjat. Nendest jutustatakse Piiblis, just Taanieli raamatus: nad visati põlevasse ahju, kui nad keeldusid kummardamast kuningas Nebukadnetsari püstitatud kuju ees. Kuigi ahi põletas sellele lähedale astunud kaldealasi, ei puutunud see noormehi, kes hüüdsid Jumalale kiidusõnu, sest Issanda Ingel jahutas leegid ning noored mehed jäid vigastamata.

Ikoon (kr k eikōn – kuju, pilt) kujutab kiriklikku tõe mitte sõnade, vaid värvide ja joonte abil. Kultustarbelised pühapildid võivad olla teostatud mosaiigi, fresko, vahamaali või muna-tempera tehnikas, valatud metallist, meisterdatud elevandiluust või tikitud pärlitega.

Ikoonid on tähtsad, tehes jumaliku maailma inimestele lähedalolevaks.

Ikoonidel kujutatakse enamasti Jeesus Kristust, Neitsi Maarjat, pühakuid, ingleid, teatud pühakirja kohti või stseene kirikuloost. Nende jumalik olemus kätkeb endas uskumuse kohaselt väge või energiat, mis teeb kujutatut müstiliselt juuresolevaks, võimaldades saavutada kontakti maise maailma ja teispoolsuse vahel. Ikooni juures ei hinnata pühaku isikupära, vaid kirgastunud inimese hingeilu ning maagilise silla loob isiku nimi. Usutakse, et nii, nagu evangeeliumid on kirjutatud jumaliku inspiratsiooni ajel, sünnivad ka pühad pildid.

Pühakute kuldne aupaiste ehk nimbus sümboliseerib jumaliku valguse voolamist inimeses ja nad ise näivad seestpoolt valgust kiirgavad. Sinine on taevase ja igavikulise sümbol. Rõivaste verev punane on märtrite ja tumepruun või must askeetide tunnus. Ikoonidel on teispoolsusest vaataja poole suunduv perspektiiv ja jumaliku valguse maist peegeldust sümboliseeriv kuldne taust. Olles rohkem huvitatud hingest kui kehast, tahab ikoon näidata Püha Vaimu mõju inimesele.

Õde Theososti näitab meile Eesti piiskopmärter Platoni ja tema kaaskannatajate ikoon ning neist jutustades on tema pruunid silmad veekalkvel.

Tulevane Eesti piiskop Platon, ilmaliku nimega Paul Kulbusch sündis 13. juulil 1869. aastal Pootsi-Kõpus Pärnumaal. Tema isa oli kohalikus õigeuskirikus köster. Paul õppis Arusaare õigeusu kihelkonnakoolis ning seejärel Riia Vaimulikus Koolis ja Seminaris. Tänu väga heale õppeedukusele avanes tal võimalus jätkata õpinguid ilma õppemaksuta Peterburi Vaimulikus Akadeemias. Akadeemia lõpetas ta 1894. aastal kandidaadi kraadiga.

1917. aastal nõustus preester Paul vastu võtma piiskopikoha Eesti Õigeusu Kirikus. Tema pühitsemine toimus 31. detsembril 1917. aastal Tallinna Neeva Aleksandri katedraalis. Tema piiskopinimeks sai Platon.

Kohe pärast pühitsemist alustas piiskop koguduste külastamist, kuigi see oli Saksa okupatsiooni ajal väga keeruline. Reisiti hobuvankriga, lageda taeva all. Igal pool, kus piiskop teenis, peeti piiskoplik jumalateenistus ja hingepalve kalmistul. Toimusid vaimulikud vestlused ja rahvas sai kinnitust oma usus.

Peatselt tõusis päevakorda Eesti piiskopkonna moodustamine. Eriti Riia venelased olid ägedalt eestlastele oma piiskopivalitsuse andmise vastu, sest Eesti kuulus tollal ajal Riia piiskopkonna alla. Eesti saavutas siiski soodsa otsuse, seda eriti patriarh Tihhoni toetusel. Kuid venelased ei olnud sellise otsusega nõus – kirjutati kaebkirju piiskop Platoni kohta, mis puudutasid tema rahvuslikku meelsust. Piiskop jäi endale kindlaks ja jätkas oma tööd. Ta oli aktiivne Eesti iseseisvuse eest seisja, võttes osa ka Eesti Maapäeva tööst.

1918. aasta 21. detsembril, kui enamlased olid teistkordselt haaranud võimu Tartus, tõmmati Tartu raekoja torni punane lipp. Selles keerukas olukorras otsustasid õigeusu, protestandi, katoliku ja juudi vaimulikud koos tegutseda. Piiskop Platon õnnistas kõiki, öeldes: „Kui raskeid ka poleks ajad, mis Jumal on meile saatnud, ometi on see täis õnnistust, sest nüüd saame me mõistma rohkem kui kunagi enne, mida oleksime pidanud juba ammu aru saama – nimelt, et kõikvõimalikke erinevaid nimesid kandvate uskude vahel on vaid inimeste ehitatud seinad. Kõrgel üle nende seinte on Jumal oma aujärjel – ja Tema on meie kõigi taevane Isa.”

2. jaanuari õhtul vangistati piiskop Platon oma kodu lähedal enamlaste poolt. Miilitsastaabis hoiskasid enamlased rõõmu pärast, kui nad kuulsid, et vangistatu on Eesti õigeusu piiskop Platon. Vangipöli kestis 12 päeva. Need olid päevad täis alandusi. Piiskop, jäädes kindlaks usule, kinnitas ja lohutas kaasvange, paludes neid vabanemise korral kõigile Eesti õigeusklikele edasi anda tema viimne õnnistus. Selleks ajaks teadis piiskop juba kindlasti, et ta hukatakse.

Vanglas olles luges Platon tihti oma kreekakeelset evangeeliumi. Komissari nõudmisele luges lõpetada, vastas piiskop: „Niipea, kui ma vabaks saan, ülistan ma Jumalat.”

14. jaanuaril 1919. aastal hukati piiskop Platon Tartu Krediidikassa keldris koos preestrite Nikolai Bežanitski ja Mihhail Bleivega. Veel hukati luteri pastorid Traugott Hahn ja Wilhelm Schwartz koos 14 auväärse Tartu linna-kodanikuga.

Piiskop Platoni leinatalitus peeti Tartus Jumalaema uinumise kirikus 18. jaanuaril. Eesti valitsus andis käsu tuua Platoni keha pealinna, kus toimus veel riiklik matusetseremoonia. Kiriklik matus toimus Tallinna Issanda Muutmise peakirikus, kus asub ka piiskop Platoni haud.

Kiriku õuel on ka piiskop Platoni mälestussammas, mis esmakordselt avati 1931. aastal. Teistkordne, taastatud samba avamine toimus 1986. aastal. Taastamise eestvedajaks oli Suur-Kloostri Kild.

2000. aastal kuulutati piiskop Platon ja koos temaga kannatanud preestrid Mihhail ja Nikolai pühakuteks (kanoniseeriti). (Allikas: preester Jüri Ilves)

Varahommikuse palvuse kohta on gerontissa öelnud: „Vahemere piirkonnas, kus me elame, on tavaks, et suvel naasevad inimesed koju hommikul kell kolm, olles lõbutsenud, veetnud aega oma sõpradega. See on traditsioon, milles oleme osalised, sest täidame oma kohust palvetada kõikide eest maailmas, ka nende eest, kes ei oska või ei taha palvetada. Keset ööd kell kolm on pime ja vaikne, me kasutame ära võimalust pakkuda midagi Jumalale enda poolt. Me palvetame lauldes, me imiteerime ingleid, kes ülistavad Jumalat, lauldes ööd ja päevad. See kõlab ilusasti, sest selle taga on ühine palve.”

Seisame Nataga kirikupingi ees ja kuulame palveid, ma ei mõtle millestki, vaatan vaid ödede keskendunud nägusid. Igal teenistusel viiakse läbi viiruki suitsutamise rituaal. Seni on seda teinud alati öde Thekla – „jumala

au, hiilgus”. Selleks on tal Aladdini imelampi meenutav käepidemega kannuke, mis eritab aromaatsset suitsu. Mulle meeldib jälgida, kui öde Thekla kabelis ringkäiku teeb, ta peatub kuninglike uste ja ikoonide ees ning kannukest raputades helisevad kuljused. Neid on kaksteist ja nad kujutavad kahteist apostlit, kes laulavad kiidulaulu Jumalale. Vastavalt pärimusele kasutab õigeusu Kirik viirukit palve sümbolina, mis tõuseb Jumala poole. „Olgu mu palve kui viirukisuits Su palge ees,” lauldakse Jumalale õhtusel jumalateenistusel. (Psalm 140:2).

Viiruki suitsutamine väljendab Jumala armastust, mis valgub meie kõikide peale ning sümboliseerib Püha Vaimu armu, mis levib meeldiva lõhnana usklake peale.

Õde Thekla peatub ka teenistusest osavõtjate ees ja ma olen järsku tobedalt kohmetu, kui ta mu ees tilistab. Silmanurgast näen, et Nata langetab aupaklikkuse märgiks pea. Aga see oli vist viimane sõõm, sest ta lahkub kiirustades ruumist ja mina tema järel. Lõunamaised lõhnaained ei sobi Nata haistmismeelele nii varasel hommikutunnil.

Ühel õhtul, kui oleme öde Theosostiga parajasti raamatukogus, kõlab palvekutse ja me satume kõige viimasele teenistusele. Väike pärastõhtuteenistus viiakse läbi vahetult enne magamaheitmist. See on lühike ja viimane koospalvus. Oma kellias palvetavad öed ka omaette, ei saa öelda, et üksinda, sest oma armastuses Jumala vastu ei ole keegi üksi.

Palvus toimub veidi enne üheksat väikeses Jumalasünnitaja templisse viimise püha kabelis. Ödesid on vähe, sest paljud on veel oma igapäevaste talituste juures. Seisame ödede seas kõrgete kirikutoolide ees, nii lähedal pole me veel palvustele olnud.

Kui Maarja oli saanud kolmeaastaseks, töid Joakim ja Anna ta Jeruusalemma templisse. Maarja pandi seisma templitrepi kõige madalamale astmele. Üleval ootas teda ülempreester Sakarias, kes templi uksele seistes võttis vastu Jumalale pühendata. Kõikide imestuseks ja kehtivate traditsioonide vastaselt astus Maarja ise ülempreestri juurde viivad 15 trepiastet. Jumalast juhatauna viis ülempreester Maarja templi pühimasse paika, kuhu tal endal oli lubatud vaid korra aastas siseneda. Templis kasvas Maarja koos teiste oma elu Jumalale pühendanud naistega. Nad palvetasid, lugesid pühi kirjutisi ja täitsid neile usaldatud tööülesandeid. Maarja andis Jumalale töötuse jääda igavesti neitsiks. Püha Vaimu arm kaitses tema südant kõige ebapuhta eest.

Gerontissa: „Pärast viimast koospalvust me palume andestust. Enne päikese loojumist pead sa oma viha maha matma, ka nunnadel võib olla halbu päevi, meile on see lubatud, eksimused on lubatud, oleme ju, kes oleme, aga peame oma vigadest õppima ja neist üle saama. Me ehk oleme päeva jooksul mõtte, pilgu või sõnaga teist riivanud, seepärast palume andestust. Ja pärast seda üritame enam mitte rääkida.”

Jumal andku sulle ja mulle andeks.

Carrie sünnipäev

„Uh, kas see on mägede tee või teemägi?“ küsib õde Theosemni ja üritab meie pakkimis-majandust kokku lükata. Oleme vihmastel hetkedel usinasti toimetanud, ent mägi ei kahane. Pidades ruumi oma töötoaks, laiutame julgesti: kott taimevartega keset tuba, käärid ja kaal laua peal, pinkidel pappkastid pakendatud teekuhilate all ja põrandal sinna kukkunud rootsud ning murdunud õienupsud. Pühime harjaga põrandale üle ja kogume oma poolelioleva töö ühte nurka.

„Palun, gerontissa saatis,“ paneb õde Theosemni lauale kaks punast veini. Selgub, et Carriel on sünnipäev. Tänu Natale on meil talle üks sinimustvalge ümbrisega šokoladuška kinkida.

Õhtul koguneme kraamitud ruumi. Väikesele koosviibimisele tulevad noviitsid Katerina, kreeka Irini, õde Theosemni, õde Theososti ja õde Theoktisti. Kokk, õde Theofani, saadab šokolaaditordi.

„Oo, ainuke soe ruum kloostri,“ istub õde Theoktisti õlgu väristades. Theoktisti „Jumala looming“. Daniel on hoolsasti bursuikasse puid alla pannud. Kütmise ajal ruumis viibides võib lausa fiisi seljast heita, aga nii kui leek koldes kustub, kaob soojus toru kaudu korstnasse ja veel kaugemale.

Laulame sünnipäevalaulu eri keeltes. Õed leiavad, et Carrie'l võikski välja kujuneda traditsioon oma sünnipäeva nende kloostri tähistada. Keegi ei küsi, kui vanaks ta saab, aga ma arvan, et ta on noor naisterahvas oma parimates aastates.

Tort on oivaline, vein magus, soojendab mõnusasti sisikonda ja paneb põsed õhetama. Kannus on värskest valmistatud kuum tee.

„Kreeklased joovad teed ainult siis, kui on haiged,“ ütleb kreeka Irini, „sama on ka supiga.“

Magusatele paladele vahelduseks sobivad hästi Nata reisipaunast pärit musta leiva krõbuskid ja jutt läheb Eestimaale. Nata ütleb, et tal on suur korter ja nad on kõik külla oodatud, mida tervitatakse heakskiiduga.

„Oodake, kohe ütlen,“ žestikuleerib kreeka Irini ja ütleb eesti keeles, „Viiskümmend kaks.“

„Mida? Mida?“ hüüatame Nataga.

„Nii palju korjasime täna mune.“

Selgub, et ka tema on õde Theosostiga juustuköögis töötanud ja seal mõndagi eesti keelest omandanud. Mitmed õdedest on Saaremaa kloostri viibinud, kes mäletab keelest rohkem, kes vähem ja õde Theoktisti ütleb: „Imeline väike maa.“

Theoktisti – „Jumala looming“. Ta saabus mõni päev tagasi Londonist. Tumedate prilliraamidega jätab õde Theoktisti korrektse ja tegusa inglise proua mulje, teisisõnu, miss Marple. Temaga ma pidasingi kirjavahetust kloostri tulleku kohta.

„Tahate pakistani dialekti kuulda?“ küsib ta ootamatult. „Londonis on väga palju pakistanlasi.“

Me naerame kõhud kõveras, kui ta matkib nende kõneviisi, tabades lapselikult laulvat intonatsiooni, nagu oleks rääkimise ajal midagi kuuma suus, ja pehmet kaashäälikute aktsenti.

Juttu tuleb ka erakorraliselt pikast vihmapiirist, mis meid on vallutanud. Ja taas kinnitavad õed, et tavaliselt neil juunikuus sellist ilma pole, aga tulgu me järgmisel korral igaks juhaks juulis või augustis. Me ei ole ka ülemäära ilmataadi tempude üle nõrduinud, sest pole kahtlustki, Kreekamaa kuum suvi ei jää tulemata, aga nüüd on lausa hasart tekkinud, et millal siis ometi?! Seni muigan ma kõige rohkem enda üle, kes ma kujutasin end päikese käes sulgi kohevale ajamas. Öösiti „kambrikest“ külastades jään tihtilugu Lárisa tuledesära imetlema, ka taevas on selgemast selgem, töötades järgmiseks päevaks ilma muutust.

Meie imestuseks ei erine sünnipäev kloostri peost ilmalikus maailmas, on suupisteid ja napsu, jutuvada ja naeru. Ainult selle vahega, et pidu ei jää venima, õdedel on hommikul varajane teenistus.

Juurviljaaed

Õde Theoniki kutsub meid jalutuskäigule. Kuigi ilm on juba paljutöötav, päikeselisi hetki jagub kauem, konutavad vihmapiilved endiselt siinsamas mägede ja orgude vahel. Lisaks kummikutele, mis meile õdede gareroobist laenatakse, saame käevangu pikad konksuga vihmavarjud.

„Kuidas on eesti keeles *let's go*?“ küsib õde Theoniki pika sammuga ees minnes, ta on sihvakas ja sirge rühiga.

„Lähme!“

„Lähme,“ kordab ta, „aga kas see pole mitte lehm?“

Selgub, et ka eesti keeles võib nalja ja segadust tekitada, kui vahetad ära paar vokaali, ma ei olnud selle peale mõelnud.

Õdedel, kes ei kiirusta lauta, on tavaks pärast õhtust teenistust jääda kiriku ette juttu ajama ja tihtipeale nad kuulavad tähelepanelikult gerontissat. Oleme ka ise end juturingi sätinud ja kord ma küsisin õde Theosostilt, kas ta teab mõnd rädikest rannikul, kes kangesti ootaks meid suvitama. Tema pöördus gerontissa poole, kuigi mulle näis kuidagi võõristav teda maiste probleemidega tülitada, ja saanud põhjaliku vastuse mitme variandi näol, vastasin: „Ah soo!“. Selle peale vallandus sartsakas naerupahvatus ja minult küsiti, kust ma teadsin, et õde Theonikit „ahsooks“ kutsuti?

Õde Theoniki – *nikos* – „võit ehk vallutus“ on pärit Saksamaalt. Ta on olnud protestant, aga usku vahetanud, nunnaks pühitseti Lavrioni kloostri Ateena lähedal. Nagu enamik õdedest, tegeleb ta mitmel rindel, on sama osav köögiviljaseemnetega majandamisel kui ka puunikerduskunstis. Saaremaa kloostri videol on näha, kuidas ta töötoas meisterlikult puuornamenti välja lõikab.

Lõpuks saame näha salapärasest köögiviljajae- da, kus Carrie ja Daniel on varastel hommi- kutundidel rüganud. Ärganud umbes kella kuue paiku või veel varem, võib-olla koos kukkedega, seda me ei tea, sest laut jääb kau- gele ja kukeleegu meie und ei häiri, on nad keskpäevani aias erinevaid töid teinud nagu tõelised lõunamaised põlluharijad. Pärast lõunasööki puhkavad nad tavaliselt oma rõo- mu-nimelises toas. Ukse taha jäetud mudast paakunud saapad annavad tunnistust tösi- sest tööst.

Carrie ja Daniel on laudas loomadele kuivtoi- tu seganud, mille järel nägid nad välja, nagu oleksid veskis jahutkotte vinnanud. Kuurides räästa alla tihedaid traatvõrke kinnitanud, et nahlkhiired ei pääseks pesitsema. Istutanud tomateid ja basiilikut. Vanadest laudadest naelu välja õngitsenud ja tomatitele tugiaedu meisterdanud. Ühel hommikupoolikul küki- tasid nad teepervel ja urgitsesid kivide vahelt umbrohtu. Seda kuuldes-nähes taipame, et meid tõega säästetakse, vähemalt sel aastal.

Murelite korjamisel lustisime üheskoos. Õn- neks valmib mägedes saak hiljem ja seetõttu rippusid meie tulekul murelid okste küljes. Kirsipuuga võrreldes on murel tõntsakam, võra hõredam, ei ole peenikesi kasvusid, le- hed on suuremad ja viljad paiknevad koba- ratena, mitte nagu kirsid, kus võid napsata kahe marja kaupa ja üle kõrva riputada. Kes meist poleks lapsena sedasi kõrvarõngaid ku- jutanud? Puud ei ole pikka kasvu, aga kõr- gemate kobarateni ulatamiseks ronis Daniel mööda oksa. Lindudele jäi veel küllaga. Nata kasutas redelit ja, sättinud selle suhteliselt kaldus maapinnal puu najale, ronis kartma- tult mööda pulki ülespoole. Mina, kes ma küll toetasin kogu oma keha jõuga, et redel ümber ei vajuks, mõtlesin, kuidas ta julges mind, suhteliselt tagasihoidlike jõuvarudega naisolevust usaldada?! Sest ühe käega kah- masin ühtelugu marjade järele, suu tahtis pi- devalt maitset tunda.

Püüame õde Theonikiga sammu pidada, tema samal ajal jutustab: „Meil on kaks suu- remat aia- ja põllumaa platsi, me vahetame neid. Kus eelmisel aastal oli aed, jätsime puhkama. Külvame taimi, mis oleks kasulik mesilastele, pärast õitsemist saavad loomad rohelise osa endale. Siis künneme maa läbi. Väetis tuleb loomulikult laudast. Seemned korjame oma saadustest. Jumal on öelnud, hoia maad ja kanna hoolt heade asjade eest, mida sa sealt saad. Meie seemned on mürki- dest vabad ja rikastatud palvetega, Jumal on meie tööd õnnistanud.“

Igal aastal toimub septembri esimesel lau- päeval suur ökoseemnete laat ja see on väga populaarne, huvilisi on palju, lähemalt ja kaugemalt.“

Juurviljaaed on piiratud võreaiaga, oh jaa, siinsamas vanade tammede all varitsevad kambakesi kitsed ja lambad ja küll neile meeldiks maiustada. Pikk vihmapiirist on taimede kasvu aeglustanud, või koguni seem- ned minema uhanud. Liigume takistamatult peenarde vahel, tuulehoogu kuivatab tõhusalt mulda, me ei vaju sisse ja õde Theoniki sele- tab, kuhu midagi on maha pandud: suvikõr-

vitsad, baklažaanid, erivärvilised paprikad, kapsad, kõrvitsad – sortiment on kirju. To- matid kasvavad avamaal, kuna on teada, et taimed sirguvad üle inimkõrguse, on peen- rasse torgatud terasest spiraalikujulised toed. Tomatite vahel õitsevad kahjurite tõrjumi- seks peiulilled. Tunneme ära kartuli madalad varred. Kõikjale on taimede vahele külvatud maisi ja päevalilli, et tuult taltsutada.

Näeme ka Carrie ja Danieli pikemat projekti, mis on nõudnud meisterlikku arhitektuuri- list nupukust. Kui ma Carrie käest küsisin, mida nad juurviljaaias pikemat aega tegemas käivad, ütles ta kikärvule tõustes ja kätega žestikuleerides, et ubadele maju. Lausa va- pustav: ubadele on konstrueeritud õhulised tugipuud. Kui taimed ronima hakkavad, te- kivad varjulised vigvamid, mille sees ja ümber saab hõlpsasti ubasid korjata. Seda tahaksi- me näha?

Juurviljaaed on õige lahmakas maatükk ja meil jääb isegi veidi süda kripeldama, sest vihmaga on umbrohi vohama hakanud ja ärasõidu asemel peaksime hoopis kitkumise- le mõtlema. Õde Theoniki sõidutab meid traktoriga ta- gasi kloostri. Korjame seelikusabad sülle ja istume örrekanadena sirge rühiga poriti- badel tema kummaldi käel. Enne sisenemist loputame kummikud õues marmorist kraa- nikausis, mis meis elevust tekitab, minus vä- hemalt.

Oma igatsetud marmorikillukese leian jalg- rajalt, kui õhtusele teenistusele kõnnin, ja pistan taskusse.

Siin ilus video õdede tegemistest: <https://www.youtube.com/watch?v=XiVRabLnm-8>

Ärasõiduks kogunevad õed ja külalised meie- ga hüvasti jätma. Kallistused annavad mõis- ta, et oleme alati tagasi oodatud.

„Klooster on õdede kogukond, mille kesk- meks on Jumal, nad on pühendanud oma elu Jumalale. Nunnakloostri palve on palju tuge- vam kui tavalise inimese palve ja seal, kus pal- vetavad nunnad ja mungad, saab osaks eriline Jumala õnnistus. Kõikide nunnade eesmärk on saada pühakuks. Kõik õed on võrdsed, ühes perekonnas. Kui sa tunned kellegi vastu trotsi, mõtle, mis oleksid tema viis head oma- dust, mida sul ei ole, enne kui hakkad kohut mõistma.“

Ma soovin, et need õde Theocharity õpetus- sõnad mul meelest ei kaoks.

Kirja pandud aastatel 2018–2019.

Kasutatud kirjandus:

Miina Prii, Kloostripäevik.

Internetiavarused ja Youtube

„Ajalik ja ajatu“ Reomäel: <https://arhiiv.err.ee/vaata/ajalik-ja-ajatu-estli-apostlik-oige-usu-kiriku-puha-eelkaija-skiita-saaremaal>

„Ajalik ja ajatu“ Kreekas: <https://arhiiv.err.ee/vaata/ajalik-ja-ajatu-tagasi-hellases-6>

Фото: Геннадий Баранов 2019

ПРАЗДНИК УСПЕНИЯ ПРЕСВЯТОЙ БОГОРОДИЦЫ

Любимые братья и сестры во Христе!

Праздник, который мы сегодня отмечаем, по-своему указывает нам, на что способна Божья благодать. Праздник свидетельствует нам о переходе от смерти к жизни Девы Марии – Пресвятой Богородицы, матери нашего Бога и Спасителя Иисуса Христа.

Именно в песнопениях утрени и вечерни стоит поискать значение, которое церковь придает празднику, отмечаемому пятнадцатого августа. Содержание этого праздника не определяется каким-либо наставлением, и этот день не основан на каком-либо отрывке из Библии или приемлемых для науки исторических свидетельствах.

Что касается успения Марии, то для православного сознания, просвещенного Святым Духом, постепенно превратилось в убеждение сказанное апостолом Павлом: «Ибо возмездие за грех – смерть, а дар Божий – жизнь вечная во Христе Иисусе, Господе нашем» (Послание к Римлянам 6:23). Что же касается Марии, то в данном случае речь идет о чрезвычайном событии. Мария была единственной в своем роде и настолько близкой к Богу, насколько это вообще было возможно для созданного существа. Тело Иисуса было полностью и исключительно телом Марии, и именно поэтому Мария находится как вне смерти, так и истории.

Мы также почитаем в день Успения Пресвятой Богородицы нечто гораздо большее, чем смерть Марии. Церковные песнопения провозглашают иное. Мы поем: «Возьмите врата и Сию премирно подымите, Присносушаго Матерь Света. Ибо сегодня Небеса примут ее в свое лоно... Ангелы поют в честь твоего святого успения... которое мы празднуем вместе с тобой... Всяк земнородный да възиграется, Духом просвещаем... почитающий священное торжество Богоматери, и да вопиет: радуйся, Всеблаженная Богородице, Чистая Приснодево».

Мы видим, что дело не только в принятии души Марии на небесах. Наши тексты рассказывают о другом. Они выражают убеждение, что тело Марии не могло почувствовать последствия смерти: ее тело не разложилось, не превратилось в прах, как это происходит по законам нашей слабой природы и в нашей нынешней реальности. Ангелы вознесли воскресшую Марию на небо. Ее – телесную – вознесли во славу. Суть нынешнего праздника заключается, прежде всего, в превозношении тела и души пречистой Пресвятой Богородицы, которая «превосходит херувимов и славнее серафимов».

Тело Марии несомненно чувствовало на себе тяготы земной жизни, как это бывает со всеми, но ее тело не начало разлагаться. Ее душа и тело во время смерти отделились друг от друга, но тело не стало трансформироваться. За те три дня, которые тело находилось в гробнице, оно никоим образом не изменилось.

Святой Иоанн Дамаскин пишет, что Мария сохранила свою девственность при родах. Ее тело также оставалось нетленным после успения (2-я проповедь на успение Богородицы). Именно так мы понимаем, что Мария – смертная дочь Иоакима и Анны – разрывает порочный круг смерти, присущий всем нам из-за утраченной нашими прародителями непорочности. Вот почему мы говорим о Марии как о «пречистой».

Более того, Мария была настолько чистой, что смерть не могла коснуться ее тела в тот момент, в который она подарила этому миру Иисуса. Ее тело сохраняло девственность, как это было до и после рождения Иисуса, в отличие от обычных родов, когда женщина передает в момент рождения также и исток смерти. Поскольку девственность, знак чистоты, присуща совершенной человеческой природе, только дева, – чистая как Мария, могла принести в мир жизнь столь же чистую, – то есть Иисуса Христа, Сына Божьего.

Вот почему мы придаем такое большое значение девственности и чистоте Марии, благодаря которым жизнь попала смерть. Ибо чистота содержит в себе первую победу человека над злом человека, живущего в милости Божьей, несмотря на потерянность человечеством невинность, которую оно утратило в самом начале своего пути. Из всех созданных в этом мире существ, видимых и невидимых, только святая Дева была настолько чистой и дев-

ственной, что, родив Христа, она сохранила чистоту, несмотря на первородный грех, и стала Матерью безгрешного, поправшего смерть Христа.

Дорогие братья и сестры во Христе!

Сегодняшний праздник – это не столько праздник Марии, но и праздник всего человечества. Жизнь Марии, связанная и соединенная с жизнью Иисуса, показывает судьбу и развитие каждого человека, всецело преданного Богу. Вместе с Марией все человечество вознесется и будет принято на небесах, поскольку успение Богородицы неотделимо от любви Божией. Мария соединяется со своим Сыном, «становится единой с Христом», причащается жизни своего Сына и пользуется привилегиями, которые не могут быть доступными для нас.

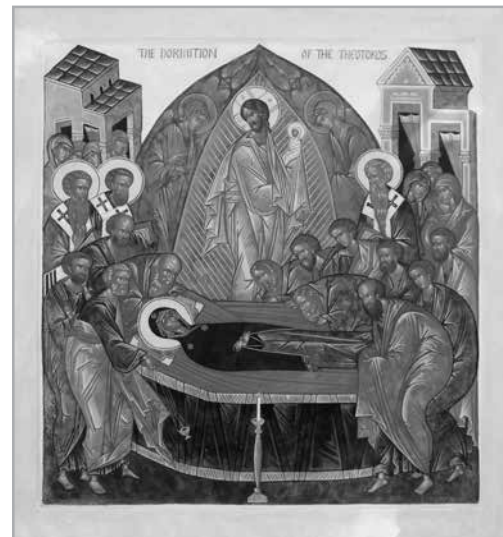
В стихирах литании сегодняшнего праздника мы поем: «Вси поклонимся Ей молящиеся: сродна присвоения не забуди, Владычице, верно празднующих всесвятное Твое успение».

Разве не все мы «одного рода» с ней? Святитель Григорий Палама говорит, что искупление Христа дается нам через заступничество Пресвятой Богородицы (Проповедь на введение во храм Пресвятой Богородицы), и добавляет: «Только те, кто помнят ее, спасены будут» (Проповедь на успение Пресвятой Богородицы).

Позвольте мне закончить эту проповедь одной притчей, рассказанной мне в монастыре одним старцем: в последний Судный день святой Петр стоял у дверей рая, и, считая тех, кто имел право войти, увидел, что таковых оказалось намного меньше, чем он надеялся.

Вдруг он услышал радостные возгласы, доносящиеся из рая. Удивленный, он пошел справиться, что происходит, и увидел, что Дева Мария перебросила свою накидку над вратами рая, которая образовала своего рода лестницу, соединяющую небо и землю, давая возможность бесчисленному множеству людей попасть непосредственно с земли в дом Отца. Это был мост милосердия и сочувствия для тех, кто из-за содеянного ими в течение своей земной жизни утратил право попасть на небеса.

Стеологической и духовной точкой зрения эта притча может показаться устрашающей, поскольку

она, кажется, предлагает упрощенное понимание Страшного суда, которое далеко не столь просто.

Совсем наоборот, никто не хочет недооценивать важность Божьей справедливости. Каждый должен нести ответственность за свои действия; каждый несет ответственность перед Богом за свои действия и поведение. При этом ни для кого не делается исключения.

Но сегодня мы превозносим Успение Богородицы, которую, благодаря ее природе и преданности также называют Матерью всего рода человеческого. В дополнение к нашему пониманию и видению справедливости, давайте никогда не забывать о том, что в Марии сосредоточена вся милость, дарованная бескорыстно. В ее заступничестве кроется наше спасение, но при том условии, что мы изменимся, как это сделала она, станем полностью прозрачными, как слово «да», являющееся посвящением всего себя призыву Бога. Полная самоотдача – это то, чему Святой Дух постоянно пытается научить нас в нашем богослужении.

Сегодня Богородица вошла в жизнь. О, если бы и мы, дети Отца, смогли войти туда и обрести настоящую жизнь через Марию, а также смогли помочь войти туда тем, кто живет рядом с нами! Аминь.

† Стефан,
Митрополит Таллиннский
и всея Эстонии

15 августа 2020

Православная христианская экология

Таури Тёлпт

Во второй половине 1960-х годов, когда экологические проблемы становились все более очевидными для западного мира, исследователи Линн Уайт и Ян Макхарг сделали заявление – вначале прозвучавшее невероятно – о том, что христианство и сопутствующее ему мировоззрение являются главными виновниками экологической катастрофы на Земле. Разве Бог в Книге Бытия не повелел человеку обладать землею и подчинить ее себе, которую христиане, являясь моральными устоями западного мира, затем начали выскомерно эксплуатировать? Разве христианская эсхатология, ожидающая нового неба и новой земли, не относится безразлично и пренебрежительно к реальности этого мира? На подобные обвинения каждый христианин может найти контраргументы, что и сделали многие богословы и христианские мыслители, открыто выступившие против. Однако по поводу этих обвинений приведу еще один аспект, заставляющий задуматься. А именно, Линн Уайт пишет, что, поскольку наша экологическая проблема является по своей сути религиозной (христианской), то и ее решение может быть только религиозным¹. Сколь парадоксально это не звучало бы, мы, как христиане, можем полностью согласиться с утверждением Уайта: наш экологический кризис является последствием кризиса между человечеством и его Создателем и Богом, то есть по сути своей является религиозным.

Одним из первых христианских глав церквей, начавших решительно распространять это понимание в мире и среди христиан в 1989 году, стал Вселенский патриарх Димитрий. Однако немного найдется церковных и религиозных лидеров, которые уделяли бы столько же внимания продвижению христианского «зеленого» мышления, как вселенский патриарх Варфоломей, который благодаря этому приобрел известность как «зеленый» патриарх. Во многом благодаря труду Его Святейшества, инициированный в 1989 году патриархом Димитрием День защиты творения, отмечаемый 1-го сентября, укоренился во всех православных церквях, в католической

церкви, а также во Всемирном совете церквей, Конференции европейских церквей, Всемирной лютеранской федерации и т. д.

Хотя для многих «зеленое» мышление представляется светским и, скорее, левым движением, Вселенский патриархат вместе с другими христианскими лидерами и церквями, показывает, сколь ошибочными могут быть такие представления. Обеспокоенность состоянием нашей экосистемы и воздействием на нее человека являются не только научной, технологической и политической проблемой, но – в основном из-за грехопадения человечества – также духовной, этической и церковной.

Вопреки мнению Уайта, отцы православной церкви в Священном Предании не воспринимали господство человека над природой и творением как эксплуатацию и загрязнение. Напротив, человек был создан, чтобы быть рачительным управителем творения (греч. *oikonomos*), который, как хороший хозяин, был обязан заботиться о мире, нести за него ответственность, управлять свято и справедливо (Быт. 2:15; Прем. Сол. 9: 1).

Эта исключительная ответственность, которую Бог возложил на каждого человека, также отражена в том факте, что, согласно писаниям отцов церкви, человек был создан, чтобы жить в микрокосме, т.е. в маленьком мире (греч. *mikros kosmos*). Иными словами, человек воплощает в себе различные уровни творения, – как весь видимый, так и невидимый мир. В своей телесной природе человек несет в себе особенности как живой, так и неживой природы, что отождествляет его как с растениями, так и с животными. С другой стороны, человек также несет в своей духовной природе особенности невидимого творения, что отождествляет его с ангельской действительностью. Это означает, что человек полностью связан со всем творением, и все творение является частью человека. И все это для того, чтобы человек был связующим звеном между духовным и материальным миром, объединял их в одно целое и приобщал к Богу. Бесплотные ангелы неспособны на это, поскольку у них нет физического тела и, следовательно, сопричастности видимому творению. Животные и растения также не способны на это, т.к. лишены свободы воли. Единственный, кто – по пониманию отцов церкви – может привести все видимое и невидимое творение к причастию с Богом, так это все соединяющий – как микрокосм – человек.

Однако в результате грехопадения человек потерял способность следовать этому призванию, и мир стал враждебен к нему. На самом же

деле враждебным миру стал сам человек, который, поставив себя вне Бога и – ошибочно – превыше природы, начал преобразовывать творение согласно своей извращенной воле, отделившись от Божьей воли. Вместо того чтобы привести творение к Божьему благословию, он начал поклоняться твари и эксплуатировать себя для удовлетворения эгоистичных желаний (Рим. 1:25). Человек, который должен был привести к Богу полностью связанное с ним творение, напротив, привел его ныне в упадок. Таким образом, разрушение и загрязнение нами природы тесно связаны с отдалением человека от Бога; мы более не понимаем себя как образ Божий, а также не понимаем вытекающие из этого ответственность и задачи по отношению к природе.

Однако Иисус Христос – как Бог, ставший человеком – восстановил в Себе славу и образ изначально сотворенного человека, а также утраченную роль человека как хранителя творения. В Священном Писании также говорится, что все было создано через Него и для Него (Кол. 1: 15–20). Он творец, хранитель и искупитель мира (Евр. 1: 2–3). Слово Божье, которое становится человеком, принимает в качестве микрокосма различные уровни творения, которые в нем спасаются и освящаются. Именно поэтому смерть Христа на кресте и искупление имеют космическое значение, приносят благую весть всему творению, а не только человеку (От Марка 16:15; Кол. 1:23). Живший в XI веке аскет – преподобный Симеон Новый Богослов – в своем труде «Грех Адама», говорит, основываясь на посланиях Павла, что тварь, подвергнувшись гибели вместе с человеком и из-за него, продолжает вместе с человеком ждать во Христе своего воскресения и избавления (Рим. 8: 18–23).

Но божественная экология Христа на этом не заканчивается, а продолжается в Церкви, руководимой Духом Святым, в которой всех нас ежедневно призывают открыть в себе и возвратиться по примеру Христа к божественному и царственному экологическому призванию, что проявляется в православной литургии и евхаристической жизни, которую живший в VI веке святой Максим Исповедник метко назвал космической литургией, т.е. аспектом, считающимся одним из краеугольных камней православной экологической теологии². В этой всеобъемлющей космической литургии и в евхаристии (в церкви) объединяется все видимое и невидимое творение, которое человек, как рачительный управитель, в своем волеизъявлении приносит Богу на благословение и причащение. Роль церкви, заключающаяся в том, чтобы привести к спасению все сотворенное, является

также причиной, по которой Максим Исповедник называет церковь иконой (образом) Вселенной³.

Тот же принцип применим к природе, изображаемой в раннехристианском искусстве. Хотя в настоящее время многие церкви с их орнаментами, изображающими райские кущи, были разрушены, мы все еще можем видеть в некоторых церквях изображения деревьев, растений, птиц и другой природы⁴. Как отмечали различные ученые, эти изображения являлись не просто декоративными украшениями, но отсылкой к представлению о том, что через Христа и Его крест все творение может быть соединено с небесной и божественной реальностью⁵. Таким образом, входящего в церковь человека, созданного по образу и подобию Божьему, призывают эстетически прочувствовать, что, если мы действительно живем литургической и молитвенной жизнью церкви, ведомой Святым Духом, то будет невозможно не ощутить, что человечество движется к Царству Небесному не в одиночестве, а будучи тесно переплетенным с ожидающими воскресения природой и творением.

Это также служит причиной того, что Днем защиты творения объявлено именно 1 сентября, – день, который в Византии считался днем сотворения мира, и одновременно знаменовал в Восточной Церкви начало церковного года. Тот факт, что эти два события выпадают на один день, является не случайностью, а древним христианским пониманием, согласно которому не существует разницы между литургической жизнью и событиями, посредством которых мы празднуем спасение творения.

Также часто ошибочно думают, что христианское понимание воскресения означает презрение к материальному и падшему творению, поскольку в эсхатологической перспективе будущей эпохи этот мир в любом случае будет покинут. Для чего тогда вообще заботиться об этом мире, если Бог дарует нам новое небо и землю? К сожалению, такая точка зрения является ошибочным толкованием, пропитанным манихейством, гностицизмом и дуализмом, не учитывающим того, что сотворенный мир предназначен не для исчезновения, а для обновления. Хотя всему погрязшему в грехе творению предначертано исчезнуть, этот мир не будет уничтожен полностью по Божьему провидению, а будет преобразован (гр. *metamorphosis*) в новый и непреходящий (1 Кор. 15:44, 51–54; Евр. 1:12; 2 Пет. 3:13). Примером для нас в данном случае является Иисус Христос, Который не разрушил Свое тело в воскресении и не заменил его каким-либо

другим телом, но обновил это столь же греховное тело ветхого человечества и сделал его непорочным телом воскресения (От Луки 24:39; Деяния 2:31). Христос призвал все падшее творение приобщиться к обновлению и изменению.

Человек, ведущий себя порочно в этой сфере бытия, к тому же оправдывающий свое потребительское поведение эксплуататора, является безразличным и высокомерным, не осознающим возложенной на него Богом ответственности быть замещающим Бога заботливым управителем, а также не понявшим воли Творца, призывающего ко спасению падшего творения. Таким образом, христианская экология или забота о творении есть не что иное, как следование примеру искупительного поведения Христа и претворение его в жизнь.

В то же время не следует забывать, что православный христианский подход, уважающий человеческую свободу и свободу воли, не предполагает никакого принуждения. Чрезмерное давление и неправильные методы могут настроить многих против позитивного христианского мышления. Иными словами, расширение этого образа мышления в церкви по-прежнему ведется, прежде всего, в духе терпения, примера и любви.

Хорошим практическим примером экологического образа жизни, естественным образом вырастающего из христианской молитвы и аскезы, может быть женская монашеская община (скит) в Реомязе (Сааремаа), которая вместе со своим материнским монастырем в Греции является хорошим примером бережливого экологичного ведения хозяйства и производства.

В этой связи я хотел бы выделить один из важнейших столпов восточно-христианской экологии – аскетизм. Иными словами, образ жизни, основанный на молитве и единении с Христом, когда человек меняет свой образ мыслей, находясь в постоянном покаянии (гр. *metanoia*), и ограничивает непрестанно возрастающее – в результате грехопадения – страстное желание потреблять и эксплуатировать свое окружение, при этом ища себе оправдание. Практика поста, занимающая важное место в церковном аскетизме, интересным образом обретает важность в восточно-христианской охране природы, которая, помимо ограничения общего потребления и удовлетворения собственных желаний, также снижает нашу нагрузку на природу и потребление мяса. Научные исследования доказали, что значительная часть выбрасываемого в атмосферу углекислого газа, вы-

зывающего глобальное потепление, происходит от крупных животноводческих ферм, призванных удовлетворять все растущее потребление мяса человечеством.

Помимо прочего, обеспокоенность христиан экологической ситуацией также является хорошей возможностью для практического экуменического сотрудничества между самими христианскими конфессиями. Можно с уверенностью сказать, что экологические проблемы и общая забота о состоянии творения все больше и больше сближают христиан в рамках сотрудничества и образа мышления. В то же время это является хорошей возможностью как для работы с молодежью, так и для миссионерской работы. Большей частью молодое секуляризованное поколение, все больше интересующееся «зеленым» мышлением, может – благодаря такому участию – легче найти дорогу к храму. Я лично знаю ряд приходов и монастырей, в которых благодаря программам экологической деятельности многие секуляризованные молодые люди вернулись в церковь. Интересно, что эта тема послужила основанием для встречи и сотрудничества церкви и ученых. С одной стороны, чтобы лучше сохранить данную Богом природу, церковь нуждается в помощи ученых, у которых просит совета

относительно эффективных методов охраны природы, и от которых получает знания о точном состоянии природы и прогнозах. В то же время ученые все больше осознают, что мы не сможем положить конец этому кризису только с помощью технологий, и что нам необходимо изменить также духовный настрой и отношение человечества к природе.

В заключение хочу сказать, что призыв к большей активности в области христианской экологии является, конечно, не просто присоединением к новому современному течению. Напротив, речь идет о древнем призыве уяснить изначальную задачу, путь и ответственность, которые при сотворении мира Бог поставил перед ветхим Адамом и возложил на него, но которые исполнились только в Новом Адаме (Христе); исполнить же их все мы призваны в Его ведомой Духом Церкви, а именно: вернуть Творцу творение, возделанное заботливым хозяйским управлением (в качестве эколога и эконома), с благодарственной молитвой (в евхаристии), – на Его благословение и освящение.

«Твоя от Твоих Тебе приносяще, о всех и за вся». (Литургия Иоанна Златоуста).

Человек, который читал тишину

Пирет Рийм

Я очень благодарна за оказанное мне доверие, благодаря чему имею возможность поделиться с читателями изречениями моего любимого святого Феофана Затворника, которые мне удалось перевести с русского – с выраженным влиянием церковно-славянского – языка. Это моя первая попытка перевода письменного наследия святого, на что меня

особенно воодушевляли кротость и сердечность святого Феофана, побуждавшие знакомиться с его произведениями. Приятно было читать его тонкие и красочные наблюдения глубин человеческой души, ощущать как безграничное милосердие автора, так и его непоколебимую стойкость в отношении вещей, от которых нельзя отступать. Вот несколько тому примеров.

Георгий Говоров, родившийся по старому летоисчислению 10.01.1815 г. в уважаемой семье священника, в селе Чернава нынешней Липецкой области, был рукоположен в 26-летнем возрасте в иеромонахи в честь Феофана Исповедника (760-818). На его долю выпало руководство несколькими высшими духовными учебными заведениями, поездки в православные страны Ближнего Востока и выполнение обязанностей архимандрита и епископа. В каждой своей должности Феофан верно служил, пока в 1866 году не исполнилось его давнее чаяние удалиться от мира и посвятить себя писательской деятельности в ските Вышенского монастыря. За 22 года этого периода он общался всего с тремя лицами: с настоятелем монастыря, со своим духовным отцом и келейником. Однако Феофан был столь известен по всей России, что ежедневно получал

по двадцать, а иногда и по сорок писем от людей, ищущих от него духовной поддержки, наставлений и утешения. Феофан отвечал каждому из них. Его богатая энциклопедическая библиотека насчитывала более 3500 томов. Он свободно владел греческим и французским языком, знал также арабский и иврит. Свои многочисленные произведения о духовной жизни он старался писать простым языком, ясно и доходчиво. «Если бы я только мог, то написал бы такую книгу, чтобы каждый ее читатель тотчас бы решил действовать ради собственного спасения», – мечтал он.

В Царство небесное Феофан был призван 6 января 1894 года, в праздник Крещения Господня (Богоявления – Феофании). Феофан Затворник был прославлен в лике святителей в 1988 году; его мощи покоятся в Казанском соборе Вышенского монастыря.

И сказал Господь Аврааму: пойди из земли твоей, от родства твоего и из дома отца твоего, в землю, которую Я укажу тебе! (Быт. 12:1). Это явный образ того изменения сердечного, которое совершается в истинно - верующих, когда они искренно берут на себя крест свой и последуют Христу.

Оставляют они отца своего - самость, распиная ее самоотвержением.

Оставляют они род свой - свои личные греховные склонности, страсти и привычки, распявши их решимостью быть для него чуждым, хотя бы для этого необходимо было потерпеть не только потери в имуществе и весе общественном, но и самую смерть.

Оставляют они землю свою, всю область греховную, мир, со всеми его требованиями, распиная его решимостью быть для него чуждым, хотя бы для этого необходимо было потерпеть не только потери в имуществе и весе общественном, но и самую смерть.

*

Когда пресеклось живое общение с Богом, пресекался приток и божественной силы. Дух, себе оставленный, не мог уже быть властителем души и тела, но был увлечен и сам завладел ими. Над человеком возобладала душевность, а через душевность телесность, и стал он душевен и плотян.

*

Мысль, что когда кто живо представится и стоит пред оком ума, то это значит, что он просит помолиться, есть истинная мысль... И так делать хорошо... Есть общение душ, и душа душе весть подает.

*
Сказал Господь: «Если Сын освободит вас, то истинно свободны будете (От Иоанна 8:36). Вот где свобода!»

Ум связан узами неведения, заблуждений, суеверий, недоумений; он бьется, но выбиться из них не может. Прилепись ко Господу, и Он просветит тьму твою и расторгнет все узы, в которых томится ум твой. Волю вяжут страсти, и не дают ей простора действовать; бьется она, как связанный по рукам и по ногам, а выбиться не может. Но прилепись к Господу, и Он даст тебе Самсонову силу и расторгнет все вяжущие тебя узы неправды.

Сердце облежат постоянные тревоги, и отдыха ему не дают; но прилепись к Господу, и Он успокоит тебя; и будешь, мирствуя в себе, и все вокруг светло видя, беспрепятственно и непреткновенно шествовать с Господом, сквозь мрак и темноты жизни этой, к всеблаженной, полной отрады и простора вечности.

*
Упование есть самый нежный цветок в саду духовном, но и самый крепкий. Лишь только повеет на него тлетворное дыхание греха, он увядает; но когда нет этого, никакая сила не может крушить его; напротив, сам он укрепляет все благоуханием своим.

*
В обыденной жизни не обойтись без волнений и забот. Но их всегда можно обратить на службу любви, терпению и воле Божьей. Молитву тоже можно хранить в душе во время хлопот. Главное – помнить об этом и запастись терпением!

*
Цель жизни точно надо определено знать. Но мудрено ли это? И не определена ли уже она? Общее положение такое, — что как есть за-

гробная жизнь, то цель настоящей жизни всей, безысходная, должна быть там, а не здесь. Это положение всем ведомо и толковать об нем нечего, хоть о нем меньше всего помнят на деле. Но поставьте вы себе законом для жизни вашей — всеми силами преследовать эту цель — сами увидите, какой свет разольется оттого на временное ваше на земле пребывание и на дела ваши. Первое, что откроется, будет убеждение, что, следовательно, все здесь есть только средства для другой жизни. Относительно же средств один закон — употреблять их и пользоваться ими так, чтоб они вели к цели, а не отклонялись от нее и не поперечили ей. Вот вам и решение вашего недоумения: не знаю, что сделать с своею жизнью. Смотрите на небо и всякий шаг вашей жизни так соразмеряйте, чтоб он был ступанием туда.

*
Снова начинать такой закон духовной жизни. Каждый день надо считать первым днем жизни в страхе Божиим, заднее все забывая кроме грехов, о коих всегда надо каяться.

*
...Любовь. Это форменная одежда христиан, по которой их отличать должно от нехристиан. Не надень генерал своей форменной одежды, никто и не подумает, что он генерал. Так и в нас, не имей кто любви, никто, умеющий различать, не признает его христианином: ни Бог, ни Ангелы, ни святые. Люди хотя и будут звать его так, но в этом не будет истины.

*
Духовная немощь очищается исповедью, в коей полагается и начало врачевания ее. Врачевание же самое продолжается... доканчивается потом подвигами против нее (немощи). Кончится врачевание, когда страсть станет противною и перестанет вле-

щи1. Пока сия процедура совершается, борющийся состоит в милости Началовождя, хотя раны получает чувствительные, падает и встает. Милость сия отступает только тогда, когда пал кто и не встает валяется. А если пал и тотчас встает, и опять берется за оружие, чтоб противоборствовать, милость не отходит. Сим растворяйте совести своей горечь.

*
Как бы мы ни прятались со своими худыми делами, им независимо от нас ведется запись, которая в свое время и предъявлена будет. Что ж это за хартия, на которой пишется эта запись? Совесть наша!

Подвизайтесь неленостно так, чтобы совесть ни в чем не обличала... Покой совести есть первое условие мирных отношений к Богу, и эти последние составляют условия преуспевания духовного во внутренней жизни.

Совесть надо просветить словом Божиим, а то она часто беспокоит за то, за что не следует вступаться. Для того читать надо Евангелие и оттуда почерпать правила, какими потом должна руководиться совесть.

*
Обновленная жизнь – это жизнь, устранившаяся от всего греховного, чувственного и плотского, и ревнующая об одном Богу угодном, святом и небесном. Вот об этом именно напоминает нам и светлое Христово воскресение.

*
Как благовонный цвет, разливая вокруг благоухание, дает всем знать о своем присутствии, так и всякий христианин, хриstopодражательно живя и настраиваясь внутренне, должен разливать вокруг себя благоухание Христовых совершенств, так, чтобы всякий, с появлением его, восчувствовал присутствие духа Христова.

*
Никогда не стоит торопить ход событий, но следует внимательно следить за ним и использовать его для собственного спасения.

*
Если вам предстоит что-то сказать или написать, просите о просветлении, осозная с искренним смирением, что вы действительно сможете стать близки к пониманию путей Господних. Никогда не стоит сочинять что-то, скажите или запишите без долгих раздумий то, что у вас на сердце.

Переведено с издания
„Душеполезные поучения святителя Феофана Затворника, Подворье Введенской Оптиной Пустыни“, 2013.

Использованная литература:
„Божий дар“, Николай Кокухин, Москва 2020.
„Святитель Феофан Затворник“, Эксмо 2012.

Фото: Хейкки Рийли

Размышление о рае и аде

Однажды ученик спросил своего учителя: «Учитель, в чем разница между раем и адом?»

«Разница очень маленькая, – ответил учитель, – но по сути своей одновременно и очень большая. Следуй за мной, – я покажу тебе ад».

Затем учитель и ученик вошли в зал, где вокруг огромного кипящего котла с рисом сидело множество людей.

Но в происходящем было нечто странное: а именно, все люди казались очень голодными и утратившими всякую надежду. Каждый из них держал в руке ложку со столь длинной руч-

„Лестница“ Иоанна Лествичника, деталь с фрески.

кой, что из-за этого никому не удавалось положить в рот ни рисинки. На это искушение было больно смотреть.

«Следуй за мной, – сказал учитель, – теперь я покажу тебе рай».

Вместе они вошли в следующий зал, который выглядел точно так же, как предыдущий: даже вокруг котла с рисом сидело столько же людей точно с такими же ложками. Но все эти люди казались счастливыми и сытыми.

«Я не понимаю», – сказал ученик учителю, – оба эти зала совершенно одинаковые, но в первом люди погружены в безграничную горечь, а во втором – просто сияют от счастья!»

Учитель ответил ему с улыбкой на устах: «Как ты не понимаешь? Присмотришься повнимательнее: и в том, и в другом зале у людей в руках – ложки с одинаково длинными ручками. Но в первом зале люди пытаются донести еду только до своего рта, – и это им не удается. В другом же зале люди кормят друг друга, благодаря чему все они сыты».

Vima Orthodoxias,
Афины, 25. VIII. 2020.

Бабушка и Новый Завет

Однажды в книжный магазин зашла пожилая женщина, подошла к продавцу и сказала, что хочет купить Новый Завет. Сказано – сделано: продавец с удовольствием и сразу выполнил ее желание.

В то же время в книжный магазин вошел священник и увидел, как эта женщина купила Новый Завет. Он захотел узнать, приобрела ли она его для себя или для кого-то еще, хотя ему показалось, что женщина, несмотря на свой преклонный возраст, вполне еще может читать сама.

«Бабушка, этот Новый Завет Вы купили для себя?», – спросил священник. «Да, батюшка», – ответила она. «Вы все еще можете читать?» «Нет», – ответила она и, заметив на лице священника удивление, пояснила: «Вот, отец мой, я обращусь к иконе Христа, прижму эту священную книгу к груди и скажу: «Христос, я больше не могу читать, но прошу все, что ты говоришь в этой книге, послать мне сюда», – и бабушка указала на свое сердце».

Vima Orthodoxias,
Афины, 25. VIII. 2020.

О преподобном Романе Сладкопевце, насмешках и враге души

Священник Роланд Тыниссон

Биографических сведений о преподобном Романе Сладкопевце имеется мало. Известно, что родился он примерно в 485 году в Сирии, – в Эмессе (ныне Хомс) или в Дамаске, в еврейской семье. Он был крещен еще мальчиком, но об обращении его родителей в христианство ничего не известно. Он переехал в город Берит (Бейрут), а затем – вероятно, во время правления императора Анастасия I (491–518 гг.) – в Константинополь, где поселился в монастыре Карие, где был также похоронен (около 556 г.) рядом со своим учеником святым Ананием.

Роман служил клириком при патриаршем храме Святой Софии. Необразованный, но ведущий благочестивый образ жизни молодой человек понравился Патриарху Ефиму, который благоволил ему за кротость и благочестие. Расположение к нему патриарха вызвало зависть у других церковных служителей, которые сочли, что необразованному Роману не должно быть среди них места.

На одном из предрождественских богослужений, накануне большого вечернего богослужения, он должен был читать катизмы и псалтырь. Братья, зная, что Роман с этим не справится, злонамеренно позвали его, стоящего у масляных ламп и паникадила, и вытолкали на амвон, предназначенный для чтецов-певцов, где он был вынужден читать и петь, – что, конечно же, ему не удалось. После этого случая Роман долго молился перед иконой Богородицы, проливая горькие слезы в своей келье. Ночью Богородица явилась опечаленному Роману во сне, подала ему бумажный свиток и велела его съесть, а также попросила вновь почитать на следующий день. Проснувшись, Роман почувствовал, что знает целые главы Библии наизусть. Счастливый, он превозносил и благодарил Богородицу. На следующей вечерней службе он попросил у патриарха благословения на служение на амвоне и спел свою знаменитую песню «Дева днес Пресущественнаго раждает, и земля вертеп Неприступному приносит; Ангели с пастырьми славословят, волсви же со звездою путешествуют; нас бо ради родися Отроча Младо, Превечный Бог». Император, патриарх и духовенство восхитились прекрасным голосом Романа и богословским аспектом кондака. Естественно, патриарх захотел узнать, откуда взялся этот церковный напев, и Роман рассказал о своем видении. Пристыженные братья, услышавшие это объяснение, попросили у него прощения. Вскоре Роман был рукоположен патриархом в дьяконы, и стал учить тех, кто прежде над ним насмехался.

Роман писал на койне (греческом языке того времени, который позволил объединить народы империи), используя остроумные метафоры, смелые сравнения и максимы. Им было написано предположительно около тысячи кондаков, из которых сохранились порядка 60-80. Название «кондак» было введено примерно в 9 веке. До того произведения Романа называли также «псалмами», «одами» и «стихами».

Рождественский кондак Романа до сих пор считается шедевром, и до 12 века его ежегодно исполнял на императорском банкете объединенный хор церковью Святой Софии и Святых Апостолов. Широкой известностью пользуется также «Душа моя, душа моя, встань, что спишь?» из великого покаянного канона святого Андрея Критского.

Профессор Карл Кумбахер (1856–1909) – основоположник византистики в современных университетах – опубликовал в Мюнхене ряд ранее неизвестных или забытых сочинений Романа, найденных в монастыре Святого Иоанна Богослова на Патмосе. По словам Кумбахера, в будущем Романа будут считать величайшим церковным поэтом всех времен. Как Сладкопевца мы знаем его уже сегодня благодаря его творчеству. Насколько известно автору этого текста, Роману Сладкопевцу посвящены всего три церкви: в Москве, Киеве и Нижнекамске в Татарстане. Зато первое «выступление» Романа зачастую изображается в нижней части икон Покрова Богородицы.

Если мы задумаемся об этом рождественском событии, то увидим, что в великолепном столичном соборе православной империи, в прекрасном храме, построенном для надлежащей хвалы и благодарения Богу, служили братья, которые жили так, словно Бога вовсе и не было. Видимо, у этих достаточно жизнерадостных людей чувство юмора, которое тоже может помочь человеку в его духовном росте, превратилось во врага. Верно сказано, что лучшей шуткой является шутка над самим собой. Духовно сильные люди не боятся быть остроумными относительно самих себя. Наверное, каждый должен быть для себя единственным объектом юмора, но наша человеческая, слабая и удалившаяся от Бога натура, унаследованная от праотца – падшего Адама, не позволяет нам сосредоточиться на собственных ошибках. Один из святых отцов сказал, что, если мы не сосредоточимся на своей собственной

природе и собственных грехах, враг души предложит нам новое занятие: копаться в жизни других людей и находить в них узкие места, чтобы почувствовать себя лучше. Нам нравится осуждать грехи, от которых нас уберет Господь, но при этом мы не способны заметить бревно у себя глазу.

Мы очень легко увязаем в ложном представлении о своей уникальности и тем самым возвышаем себя над другими. Таким образом мы предоставляем врагу души широкое игровое поле в нас самих. При этом мы даже не замечаем, как оно, словно раковая опухоль, все более захватывает нашу натуру. В конце концов, мы перестаем быть хозяевами самим себе и убиваем в себе стремление к Богу, как тот сосланный в Эстонию во время шведского владычества священнослужитель, зарубивший топором молодую служанку в трактире лишь за то, что она, по его мнению, при общении не проявила к нему достаточного уважения. Если же кто мне не верит, то может отыскать на таллиннской Ратушной площади, на углу со стороны аптеки, место казни заблудшего пастора, отмеченное красными камнями в форме L.

Жизнь нам дана для того, чтобы поднять других и простереться самим перед Господом: «Унижающий себя возвысится». Мы хорошо знаем это изречение Христа. Простосердечный Роман получил духовные дары от Богородицы. Талантливые и остроумные, но задиристые и завистливые единоверные братья получили свой урок. Можно сказать, что им повезло, поскольку этот урок им был дан, когда еще можно было пожалеть о содеянном. Человек, оставляющий или уже оставивший этот мир в высокомерии и самовлюбленности, очень нуждается заступничестве. Пусть от тебя, добрый читатель, останется вдалеке все то, из-за чего ты должен был бы опустить очи долу перед Господом!

ÜKS ISEMOODI TSÄSSON

Tiina Niitvägi-Hellamaa

Õigeusulisele kirikurahvale pole sõna *tsässon* ilmselt sugugi tundmatu. „Väike õigeusu kabel Setomaal”, ütleb sõnaraamat. Täpsemalt külakabel, mis ühe inimese või kogukonna vahenditest rajatud ning enamasti tõesti tiluke, tavaliselt umbes 3 korda 3 meetrine avatud eeskojaga ümarpalgist ehitis, aga leidub ka kivist tsässonaid – peamiselt küll Venemaa poolel. Erinevalt kirikutest, mis maastikul kaugelt silma torkavad, ei pruugi vilumatu silm taluansamblisse sobitunud tsässonat esmapilgul märgatagi. Aidast või saunast eristab seda väliselt ehk üksnes katusele püsitatud lihtne rist.

Tsässonate ehitamise tava jõudis koos ristiusuga Venemaalt Setomaale 16. sajandil. Liivi- ja Eestimaal olid selleks ajaks juba laialt levinud katoliku külakabelid, mis pärast luteriusu võidulepääsu hüljati ning seejärel hävisid või hävitati. Ka tsässonail on aegade jooksul ette tulnud raskeid aegu, mil nende püsimajäämine kahtluse alla sattus. 18. sajandil ja 19. sajandi esimesel poolel üritasid kirikuvõimud korduvalt tsässonaid sulgeda ja isegi lammutada, uute ehitamine keelati ära: ikka selleks, et kohalikku kirikuelu otsest keskvoimule allutada. Ometi võib just tsässonakultuuri pidada setode omanäolise identiteedi kujunemise alusmüüriks. Jäid ju kirikud esialgu rahvale kaugeks nii geograafiliselt (mäed ja sood, raskendatud ligipääs suurel osal aastast) kui ka liturgiliselt (rahvale mõistetamatu kirikuslaavi keel). Tsässon seevastu oli inimestele märksa omasem, meenutades omal moel paganluse aegadest tuttavaid ohvriaitasid või matuseposte. Külalaps toimisid tsässonad teatavas mõttes sillana nn vana ja uue usu vahel, põimides üht teistega ja see eriline pühadusetunnetus jäi püsima sajanditeks. Sajandeid oli tsässonal küla elus ja tavades keskne koht.

Märgatavamalt suuremat kahju sai tsässonakultuur nõukogude perioodil, mil igasugune usuline tegevus väljaspool kirikuhooneid keelustati. Elav traditsioon katkes, tsässonad jäeti hooletusse ja nad hakkasid lagunema. Pärast Eesti taasiseisvumist on hakatud tsässonate vastu jälle huvi tundma: taastatakse vanu, ehitatakse uusi, templipühal korraldatakse palveteenistusi ja ristikäike, näidatakse huvilistele; aga setode igapäevaelu lahutamatuks osaks tsässonat enam pidada ei saa.

Unistus ehitada oma talu juurde tsässon on meie peres olnud aastaid. Ikka selles vaimus, et küll ükskord ja ehk kunagi... Nimigi oli valmis mõeldud: Kikkasepa Jumalaema Uinumise tsässon, mille templipüha peetakse (erinevalt Setomaast) uue kalendri järgi 15. augustil, sest just sellel kuupäeval 2002. aastal said meist Kikkasepa talu peremees ja perenaine. Nagu ikka juhtub, aitas unistuse teostumisele kaasa näiliselt üsna juhuslik sündmus. Üks Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku puitehituse eriala üliõpilane oli nimelt hädas lõputöö teema leidmisega ja isa Herodion tegi talle ettepaneku ehitada tsässon ning üllatus-üllatus: noormees, kel Seto-

Mikitamäe vana tsässon. Foto: Tiina Niitvägi-Hellamaa.

maa ja tsässonatega igasugune varasem kokupuude puudus, võttis pakkumise vastu. Seepeale pöördusime metropoliit Stefanuse poole palvega anda meie algatusele oma õnnistus: pole ju õigeusu pühakoja ehitamine kellegi eraasi, vaid üks igati kiriklik ettevõtmine. Ülemkarjase õnnistusel võis ettevalmistustega pihta hakata. Koheselt tõstatus ka ehituse rahastamise küsimus: tsässonaid on ajalooliselt ikka ehitatud kas kogukonna jõududega või oma vahenditest, näiteks tänuräheks õnneliku pääsemise või tervenemise eest. Tänapäeval taastatakse vanu ja ehitatakse uusi tsässonaid põhiliselt riiklike programmide rahastusel. Otsustasime, et riigi toetusrahaga me tsässonat ehitama ei hakka ja usaldame oma ettevõtmise Jumala kätte, sest kui Tema ei ehit koda, siis näevad kojaehitajad asjata vaeva.

Kikkasepa talu paikneb Võrumaal, Vastseliina lähedal, tugevalt luterliku taustaga aladel, kus puudub õigeusuline traditsioon ja kogukond; lähim õigeusu kirik asub 10 kilomeetri kaugusel Plaanil, aga seal pole juba aastakümneid oma kogudust olnud. Liivi sõja aastatel 1558–1582, mil siinsed alad jäid Venemaa võimu alla, ehitati Kikkasepalt 3 kilomeetri kaugusele looduskauni järve kõrgele kaldale õigeusu kirik, mille kunagisest olemasolust annab tänaseks tunnistust veel üksnes kohanimi Kirikumäe. Kuna kohapeal õigeusuline kogukond puudub, tulime mõttele, et Kikkasepa tsässona koguduse võiksid moodustada kõik hea tahtega inimesed, olenemata nende usulistest tõekspidamistest. Nii sündiski. Kogunenud rahaliste annetuste ja talgutöö abil suutsime pakkuda piisavat tuge noorele ehitusmeistrile Joonatan Lepikule, kes tal-

le omase pühendumuse ja põhjalikkusega tsässona ehitustöö ette võttis, olles eelnevalt põhjalikult süvenenud olemasolevate tsässonate ehitustavade tundmaõppimisse. Põhiliseks eeskujuks valis ta 1694. aastal ehitatud ja Mandri-Eesti vanima puitehitisena tuntud Mikitamäe vana tsässona.

Kikkasepa tsässona ehitus algas 2019. aasta varakevadel ehituspalkide koorimisega ja kestis kuni 18. augustini, päevani, mil metropoliit Stefanus oma Setomaa ringsõidu ajal Kikkasepa Jumalaema Uinumise tsässona pidulikult sisse õnnistas. Pidulikult sündmusel osales lisaks õigeusu vaimulikele ja kohalikele kirikurahvale ka huvilisi lähemalt ja kaugemalt. Lõunalehe ajakirjaniku küsimusele, mida metropoliit arvab sellest, et Võrumaale seto tsässon ehitati, vastas metropoliit, et külakabelite ehitamise tava on omane kõigile õigeusu maadele ja kui kasutada sõna *tsässon* erialaterminina teatud kindlat Setomaal levinud ehitusstiili järgiva kabeli kohta, siis on *tsässona* nimetuse kasutamine igati põhjendatud. Ajakirjanikku huvitas ka metropoliidi suhtumine sellesse, et Kikkasepa tsässon asub üksildases kohas, eemal suurematest teedest ja selleni jõudmine on üksjagu vaevavale. „Ega siis ainult inimesed Jumalat kiida,” vastas metropoliit, „kogu loodu – lilled, linnud, puud, mäed, taevad – kiidab oma Loojat. Seepärast on tänuväärne iga inimese kädetöö, mis Looja kiituseks ette on võetud, ja ei maksa muretseda, et looduskauis, kuid üksildases paigas olev tsässon Looja kiitusest tunnistust ei anna. Kui vaadata õigeusu traditsiooni, siis näiteks kloostrid on tihtilugu ehitatud kohtadesse, kuhu on raske ligi pääseda. Aga kindlasti on need kohad ilusad. Ilu

on üks selliseid ande, mis aitab inimesel Jumalale lähemale jõuda.”

Kikkasepa tsässon pole seega üheski suhtes päris tavaline tsässon: sel puudub kohalik õigeusuline kogukond, see ei asu küla keskel või käidava tee ääres, selles leidub tsässonale mitte-omaseid elemente, nagu näiteks katoliku traditsioonist tuntud *Mater Dolorosa* – Valurikast Jumalaema – kujutav vitraažaken, mille aastakümneid tagasi kinkis isa Herodionile vitraažikunstnik Dolores Hoffmann ja mis nüüd lõpuks enesele väärika koha leidis. Jumalaema uinumise tsässona kogudusse võib kuuluda igaüks, kel selleks soovi: tsässon on avatud mõtluseks ja palveteamiseks, lisaks tavapärasele hommiku- ja öhtupalvete lugemisele on selles peetud õigeusu hingepalveteenistust ja ühispalvet teiste konfessioonide kristlastega. See on elav traditsioon, mis ennast ise kujundab ja loob. Kikkasepa talu pererahvana on meile seeläbi antud võimalus teenida oma ligimest. See on vastutus ja kohustus, aga eelkõige rõõm ja tänutunne usalduse eest, millest Looja on meil lasknud osa saada.

Kikkasepa tsässon kogu oma eraldatuses püüdleb ometi avatuse poole. Nii otsustasime tähistada 2020. aasta 15. augustit – Jumalaema Uinumise püha – omalaadse teemapäevaga, mille keskmes oleks tsässon kui kultuurinähtus, selle tähendus ajas ja ajatuses, selle igavikuline perspektiiv. Päevakavas oli esmalt palveteenistus veepühitsuse ja ristikäiguga ning traditsioonilise pühakuju austamisega, mille viisid läbi vaimulikud nii Setomaalt kui ka Tartu piiskopkonnast.

(Jätkub lk 20)

ÜKS ISEMOODI TSÄSSON

Tiina Niitvägi-Hellamaa

(Algus lk 19)

Lisaks sai kuulata loenguid räsna ajaloo ja tähendusest ning Kikkasepa tsässona saamisloost. Päeva lõpetas ansambel Triskele vaimuliku muusika kontsert, kus ettekandele tuli ka kolm õigeusu kirikulaulu.

Kokkutulnud andsid ilmeka pildi sellest, milline võiks olla Kikkasepa Jumalaema Uinamise tsässona kogudus: kohal oli väikseid ja suuri, noori ja vanu, külaharvast ja linnainimesi, kohalikke ja kaugelt tulnuid, õigeusklikke ja teiste konfessioonide kristlasi, maausulasi ja paganaid, õppejõude ja üliõpilasi,

Kikkasepa tsässon. Foto: Helen Poll.

vaimulikke, muusikuid, õpetajaid, arste... Tänavuse rukkimaarjapäeva tähistamisega tahtsime üksiti tänada kõiki toetajaid, kelle abiga tsässon unistusest tõeluseks võis saada.

Inimene teeb oma plaane ja Jumalal on inimene jaoks omad ning mõnikord juhtub nii, et need kattuvad. Meie lootus, et kunagi saame rohkem maakodus olla, on saanud tõeluseks ning Kikkasepa tsässon polegi ehk nii üksildane, kui alguses võis tunduda. Tema ukseks on avatud ja meie kodu niisamuti. Hea on mõelda, et asjad siin maailmas pole meie omad, need on meie kätte usaldatud. Piisab, kui vaadata tähti või pilvede sõudu üle taeva, kuulata metsakohinat ja lainete müha. See on kingitus. Tasuta saadud ja antud. Kõigi oma. Aita Issand, et suudaksime niiviisi kinda ka oma elu, mis Sinu käest on tulnud ja mille kunagi jälle Sulle tagasi anname.

Pühitsemine. Foto: Helen Poll.

Ristikäik. Foto: Malev Toom.

Pühitsemine. Foto: Malev Toom.

Pühitsemine. Foto: Malev Toom.

Ikooni austamine. Foto: Malev Toom.

Triskele. Foto: Malev Toom.

Peatoimetaja: Madis Kolk (metropoolia@eoc.ee); tõlked inglise, kreeka ja vene keelest: ülempreester Mattias Palli; tõlked prantsuse keelest: Heike Härma, Tiina Niitvägi-Hellamaa, Margus Ott; keeleteimetaja: Epp Väli; kujundaja: Inga Heamägi; EAOK kirjastus, Wismari 32, Tallinn 10136; interneti lehekülj: www.eoc.ee